

ویژگی‌های مؤسسه حسابرسی و مدیریت سود تعهدی و واقعی

معصومه علوی^۱

احمد یعقوب‌نژاد^۲

فاضل محمدی نوده^۳

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۰۹/۰۸

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۰۷/۰۷

چکیده

هدف مقاله حاضر کنکاشی پیرامون تأثیر ویژگی‌های مؤسسه حسابرسی بر مدیریت سود است. برای اندازه‌گیری مدیریت سود تعهدی و فعالیت‌های واقعی از مدل‌های دیچو و دیچف (۲۰۰۲) و رویچاوداری (۲۰۰۶) استفاده شد. ویژگی‌های حسابرسی شامل عمر، توان رقابت، استقلال، تعداد شرکاء، رتبه در جامعه حسابداران رسمی، رتبه در بورس و اوراق بهادار، چرخش، اندازه، تخصص و دوره تصدی هستند. نمونه آماری پژوهش شامل تعداد ۹۹ شرکت پذیرفته شده در بورس و اوراق بهادار تهران طی سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۶ است. برای آزمون فرضیه‌های تحقیق از مدل‌های رگرسیون چند متغیره استفاده شده است. یافته‌ها نشان می‌دهند بین استقلال، رتبه در جامعه حسابداران رسمی، چرخش و اندازه مؤسسه حسابرسی با مدیریت سود تعهدی رابطه معنادار برقرار است. عمر، توان رقابت و اندازه مؤسسه حسابرسی تأثیر معناداری بر مدیریت سود ناشی از جریان نقد عملیاتی غیرعادی دارند. عمر، استقلال، رتبه در جامعه حسابداران رسمی، اندازه، تخصص و دوره تصدی مؤسسه حسابرسی از تأثیر معناداری بر مدیریت سود ناشی از هزینه‌های تولید غیرعادی برخوردار هستند. به علاوه، عمر، توان رقابت، رتبه در بورس و اوراق بهادار، اندازه، تخصص و دوره تصدی مؤسسه حسابرسی تأثیر معناداری بر مدیریت سود ناشی از هزینه‌های اختیاری غیرعادی دارند. اما، مدیریت سود تعهدی و فعالیت‌های واقعی تحت تأثیر تعداد شرکای مؤسسه حسابرسی نیست.

واژه‌های کلیدی: ویژگی‌های مؤسسه حسابرسی، مدیریت سود، اقلام تعهدی غیرعادی و فعالیت‌های واقعی غیرعادی.

۱- دانشجوی دکتری حسابداری، واحد قزوین، دانشگاه آزاد اسلامی، قزوین، ایران، (مسئول مکاتبات) mas.alavi2@gmail.com

۲- دانشیار گروه حسابداری، دانشکده اقتصاد و حسابداری، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران، (نویسنده اصلی) yaghoob_Acc@yahoo.com

۳- استادیار گروه مدیریت، دانشکده علوم انسانی، واحد لاهیجان، دانشگاه آزاد اسلامی، لاهیجان، ایران.

۱- مقدمه

در سال‌های اخیر، وضعیت‌های پرنوسان اقتصادی بر شرکت‌ها اثرگذار بوده و سبب شده موضوع گزارشگری مالی در شرکت‌ها و مباحث مرتبط با آن در تصمیمات مدیریت بسیار قابل توجه گردد. تحقیقات نشان داده‌اند مدیران به واسطه انگیزه‌های مختلفی سود را مدیریت می‌کنند (دیفوند و جیامبالوو^۱، ۱۹۹۴؛ هیلی و والن^۲، ۱۹۹۹؛ بیکر و همکاران^۳، ۲۰۰۹). به علت مشکلات عدم تقارن اطلاعاتی ناشی از مدیریت سود که می‌تواند ارزش سهامداران را کاهش دهد، هم فعالان بازار و هم سیاستگذاران در مورد مدیریت سود نگران هستند (تنو و همکاران^۴، ۱۹۹۸؛ لویت^۵، ۲۰۰۷). به دو طریق می‌توان از طریق کاهش عدم تقارن اطلاعاتی، رفتار مدیران را تغییر داد؛ یکی کاهش مستقیم عدم تقارن اطلاعاتی به وسیله مشوق‌ها و دیگری کاهش غیرمستقیم عدم تقارن اطلاعاتی به وسیله نظارت است. با توجه به احتمال وقوع مدیریت سود در شرکت‌ها، نیاز به مکانیزم‌هایی برای کنترل این موضوع است و در این راستا راهبری شرکتی مؤثر می‌تواند منجر به کاهش امکان فرصت‌طلبی مدیران شوند (جانسون و وایدی^۶، ۲۰۱۳؛ انیس^۷، ۲۰۱۴). نظام راهبری شرکت از طریق مکانیزم‌های برون سازمانی و درون سازمانی می‌تواند به اعمال مدیریت مؤثر، کاهش مشکلات عدم تقارن اطلاعاتی و افزایش اعتماد سهامداران منجر گردد. سازوکارهای راهبری شرکتی ابزارهایی برای سهامدارانی هستند که تلاش می‌کنند از طریق تغییر در رفتار مدیرانی که در واقع نمایندگان آن‌ها هستند، هزینه‌های نمایندگی را کاهش دهند (کاناگرتنام و همکاران^۸، ۲۰۰۷؛ چن و همکاران^۹، ۲۰۰۷). در این زمینه حسابرسان به عنوان مکانیزم کنترلی برون سازمانی راهبری شرکتی می‌توانند نقش مهمی را در آگاهی بخشی نسبت به این موضوع برای ذی‌نفعان ایفا کنند. حسابرسان می‌توانند از طریق انجام حسابرسی با کیفیت، تضاد منافع بین افراد درون سازمانی و برون سازمانی را محدود نموده و عدم تقارن اطلاعاتی و هزینه‌های نمایندگی را کاهش دهند. بر اساس بیانیه مفاهیم بنیادی حسابرسی که انجمن حسابداران آمریکا منتشر کرده است، ویژگی‌های لازم برای حسابرسان تابع شرایطی است که نیاز به حسابرسی را به وجود آورده و فرایندی است که این نیاز را برآورده می‌سازد. کسب صلاحیت‌های حسابرسان موفق منوط به داشتن ویژگی‌های مختلف در زمینه موضوعات اولیه و بنیادی حرفه حسابرسی (صلاحیت حرفه‌ای و اخلاقی)، داشتن چشم انداز، داشتن توانایی دید کلی، ارتقای مهارت‌های اجتماعی، قدرت تصمیم‌گیری، رهبری و مهارت‌های ارتباطی حسابرسان است (اندرسون^{۱۰}، ۲۰۱۱). ویژگی‌های حسابرسان را می‌توان به دو گروه ویژگی‌های فردی و ویژگی‌های ساختاری تقسیم‌بندی کرد (جان‌نثاری، ۱۳۹۱)؛ ویژگی‌های فردی خصوصیتی است که تا حدودی منحصر به حرفه حسابرسی است. استقلال، صلاحیت حرفه‌ای و صلاحیت اخلاقی از جمله ویژگی‌های فردی حسابرسان است. برخی ویژگی‌های حسابرسان به طور غیرمستقیم از طرف

استفاده‌کنندگان برون سازمانی اطلاعات به او تفویض شده است. این ویژگی‌ها شامل اختیار و پذیرش است.

با توجه به نقش و اهمیت حسابرس و ماهیت ویژگی‌های حسابرس در زمینه مدیریت سود، در این پژوهش تأثیر ویژگی‌های حسابرس بر انواع مدیریت سود بررسی شده است. با توجه به اهمیت موضوع مورد بررسی، مدیران، حسابسان، شرکت‌های سرمایه‌گذاری، تحلیل‌گران بازار سرمایه، کارگزاران بورس و اوراق بهادار و تدوین‌کنندگان استانداردهای حسابداری و حسابرسی به عنوان اصلی‌ترین کاربران پژوهش محسوب می‌شوند. ارائه اطلاعاتی در رابطه با ویژگی‌های حسابرس و ارتباط آن با مدیریت سود در شرکت‌های سرمایه‌پذیر می‌تواند گروه‌های متنوع استفاده‌کننده را در اتخاذ تصمیم‌های مربوط و مناسب یاری دهد. در این پژوهش مدیریت سود از دو جنبه شامل مدیریت سود تعهدی و مدیریت سود واقعی مورد توجه است. همچنین ویژگی‌های حسابرس شامل عمر، توان رقابت، استقلال، تعداد شرکاء، رتبه در جامعه حسابداران رسمی، رتبه در بورس و اوراق بهادار، چرخش، اندازه، تخصص در صنعت و دوره تصدی مؤسسه حسابرسی هستند.

۲- بیان مسأله پژوهش

برخی مطالعات شواهدی در مورد رابطه بین معیارهای حسابرسی و کیفیت گزارشگری مالی را ارائه نموده‌اند (بلسم و همکاران^{۱۱}، ۲۰۰۳؛ لین و هوانگ^{۱۲}، ۲۰۱۰). در توجیه این رابطه می‌توان استدلال کرد کیفیت بالای حسابرس مستلزم نظارت مؤثر بر عملکردهای مشکوک حسابداری و دستکاری در گزارشگری مالی توسط مدیریت است. در حقیقت یکی از سازوکارهای کاهش عدم تقارن اطلاعاتی و مدیریت سود، استفاده از خدمات حسابسان مستقل می‌باشد. برخی تحقیقات چگونگی تأثیر حسابرسی مستقل از طریق کاهش عدم تقارن اطلاعاتی را بر مدیریت سود بررسی کرده‌اند و حسابرسی به عنوان یک مکانیزم بازدارنده مدیران در زمینه دستکاری سود شناسایی شده است (دیفوند و همکاران^{۱۳}، ۲۰۰۰؛ آرنز و همکاران^{۱۴}، ۲۰۱۰؛ لین و هوانگ، ۲۰۱۰؛ علوی-طبری و همکاران، ۱۳۹۰؛ حیدری و همکاران، ۱۳۹۶). در عین حال، در این تحقیقات جهت ارزیابی نقش حسابرس، از تعداد محدودی از ویژگی‌های حسابرس استفاده شده و به نظر می‌رسد استفاده از یک یا تعداد محدودی از این ویژگی‌ها برای نتیجه‌گیری نسبت به نقش حسابرسی کفایت نمی‌کند. از این رو لازم است از دیدگاهی جامع‌تر نقش مواردی همچون سابقه مؤسسه حسابرسی، محیط رقابتی بازار خدمات حسابرسی، ماهیت شرکای مؤسسه حسابرسی، استقلال حرفه‌ای حسابرس و رتبه کیفی مؤسسات حسابرسی در کنار سایر ویژگی‌های معمول مورد استفاده در زمینه مدیریت سود، بررسی شود. وجود معیارهای اثربخش حسابرس نقش مهمی در کاهش مدیریت

سود ایفا می‌کنند؛ زیرا وظیفه حسابرسان اعتبار بخشی به قابلیت اعتماد صورت‌های مالی است. پی بردن به چگونگی تغییرات ویژگی‌های حسابرس در شرایط ویژه‌ای مانند تشدید مدیریت سود (واقعی و تعهدی) می‌تواند سبب گسترش ادبیات حسابداری در این حوزه شود و فرایند اجرای حسابرسی با کارایی و اثربخشی بیشتری انجام شود. در این پژوهش، روابط میان ویژگی‌های حسابرس و مدیریت سود بررسی می‌شود. موضوع این است که آیا ویژگی‌های حسابرس می‌توانند مدیریت سود شرکت‌ها را در حوزه اقلام تعهدی و فعالیت‌های واقعی تحت تأثیر قرار دهند.

۳- مبانی نظری پژوهش

یکی از موضوعات مهم گزارشگری مالی که در تحقیقات مختلفی مورد توجه قرار گرفته، موضوع مدیریت سود است. دی‌جورج و همکاران^{۱۵} (۱۹۹۹) مدیریت سود را نوعی دستکاری سود توسط مدیریت جهت حصول به سطح مورد انتظار سود برای بعضی از تصمیم‌های خاص مثل پیش‌بینی تحلیل‌گران و یا برآورد روند سودهای قبلی برای پیش‌بینی سودهای آتی تعریف کرده است. بنا بر نظر هیلی و والن (۱۹۹۹) مدیریت سود هنگامی رخ می‌دهد که مدیران از قضاوت‌های شخصی خود در گزارشگری مالی استفاده کنند و ساختار معاملات را جهت تغییر گزارشگری مالی دستکاری نمایند. مدیریت سود با هدف گمراه کردن برخی از افراد ذینفع در خصوص عملکرد اقتصادی شرکت و یا به منظور تحت تأثیر قراردادن نتایج ناشی از قراردادهایی که به ارقام حسابداری گزارش شده بستگی دارند، صورت می‌گیرد. تحقیقات نشان داده‌اند مدیران به واسطه انگیزه‌های مختلفی سود را مدیریت می‌کنند (دیفوند و جیامبالوو، ۱۹۹۴؛ هیلی و والن، ۱۹۹۹؛ بیکر و همکاران ۲۰۰۹). مدیران از دو روش جهت مدیریت سود استفاده می‌کنند. این موضوع هم می‌تواند به شکل مدیریت سود از طریق اقلام تعهدی به واسطه انتخاب استراتژی‌های حسابداری و ارزیابی اقلام تعهدی انجام شود (جونز^{۱۶}، ۱۹۹۱) و هم این موضوع می‌تواند به شکل مدیریت سود از طریق فعالیت‌های واقعی به واسطه تغییر در ماهیت و یا سطح فعالیت‌های اقتصادی مانند تبلیغات، تحقیق و توسعه و آموزش جهت دستیابی به اهداف سود انجام شود (رویچاوداری^{۱۷}، ۲۰۰۶). شواهد نشان داده به دلیل مشکلات شناسایی مدیریت واقعی سود توسط حسابرسان و قانونگذاران بورس، پس از اعمال قانون سارینز آکسلی، مدیریت سود حسابداری به مدیریت واقعی سود تغییر جهت داده است (کامیفورد و همکاران^{۱۸}، ۲۰۱۶). مدیریت سود از طریق اقلام تعهدی با تغییر در روش‌های حسابداری و تخمین‌ها، هنگام گزارش رویداد در صورت‌های مالی ایجاد می‌شود. این روش، سود حسابداری را بی آن که آثار نقدی بر جای بگذارد، به سمت خاصی جهت می‌دهد. مبنای انجام مدیریت سود در این روش، اقلام تعهدی است. در مدیریت سود از طریق فعالیت‌های واقعی،

دستکاری عمدی در فعالیت‌های واقعی صورت می‌گیرد تا سود گزارش شده را در جهت خاصی تغییر دهد و این از طریق تغییر زمانبندی فعالیت یا ساختار معاملات ایجاد می‌شود (دیچو و همکاران^{۱۹}، ۱۹۹۶). رویچاوداری (۲۰۰۶) سه نوع ابزارهای مدیریت سود از طریق فعالیت‌های واقعی شامل دستکاری فروش، کاهش هزینه‌های اختیاری و تولید بیش از اندازه برشمرده است. دستکاری فروش به تسریع در فروش از طریق اعطای تخفیف یا شرایط اعتباری مناسب جهت افزایش سود دوره جاری اطلاق می‌شود. این نوع دستکاری بطور بالقوه می‌تواند ارزش شرکت را کاهش دهد؛ زیرا دستکاری فعالیت‌های واقعی در دوره جاری به منظور افزایش سود ممکن است بر جریان‌های نقد دوره آتی تأثیر منفی داشته باشد. نوع دیگر مدیریت سود از طریق فعالیت‌های واقعی شامل کاهش هزینه‌های اختیاری است. هزینه‌های اختیاری مانند مخارج تحقیق و توسعه، تبلیغات و تعمیرات و نگهداری، معمولاً در دوره وقوع به عنوان هزینه گزارش می‌شوند. از این رو، مدیران شرکت‌ها می‌توانند از طریق کاهش هزینه‌های اختیاری، هزینه‌های گزارش شده را کاهش و سود را افزایش دهند. اگر مدیران هزینه‌های اختیاری را به منظور برآورده ساختن اهداف سود کاهش دهند، باید به طور غیرمعمول هزینه‌های اختیاری پایین گزارش کنند. نوع دیگر مدیریت سود فعالیت‌های واقعی، تولید بیش از اندازه است. با تولید بیش از اندازه می‌توان هزینه سربار را بر تعداد واحدهای تولیدی بیشتر سرشکن کرد. در نتیجه با کاهش هزینه ثابت هر واحد، هزینه تولید هر واحد کاهش و حاشیه سود افزایش می‌یابد. در نتیجه، شرکت‌ها هزینه‌های تولید و نگهداری اقلام بیش از حد تولید شده را متحمل می‌شوند که این هزینه‌ها از طریق فروش دوره جاری بازیافت شدنی نیست. در نتیجه، جریان نقد عملیاتی کمتر از سطح عادی می‌شود.

جدایی مالکیت از مدیریت با مشکلات نمایندگی و عدم تقارن اطلاعاتی بین مدیران و سهامداران همراه است و این موضوع مستلزم اعمال نظارت‌هایی از سوی حسابرسان است. حسابرسان مستقل وظیفه اعتباربخشی به گزارش‌های مالی شرکت‌ها از جهت انطباق با اصول پذیرفته شده حسابداری را بر عهده دارند. بنابراین، اعتباربخشی انجام شده از سوی حسابرسان می‌تواند درست بودن صورت‌های مالی شرکت‌ها را تضمین نماید (الزوبی^{۲۰}، ۲۰۱۸). بعد از تفکیک مدیریت از مالکیت، نیاز به اطلاعات مالی قابل اتکا و شفاف به شدت افزایش یافته است (بوشمن و اسمیت^{۲۱}، ۲۰۰۱). با توجه به مقوله جدایی مدیریت از مالکیت، بحث حاکمیت شرکتی و تئوری‌های مطرح شده مرتبط با آن از قبیل تئوری نمایندگی، تئوری ذینفعان و دیگر تئوری‌ها نیاز به رسیدگی و حسابرسی صورت‌های مالی شرکت‌ها کاملاً ضروری است (حساس‌یگانه، ۱۳۸۴). یکی از سازوکارهای حاکمیت شرکتی برای بهبود قابلیت اتکا و شفافیت اطلاعات مالی، حسابرسی توسط حسابداران مستقل می‌باشد. اما بدیهی است که کیفیت حسابرسی از یک حسابرس به حسابرس

دیگر متفاوت است. کیفیت حسابرسی یکی از مهمترین موضوعات مورد مناقشه بین پژوهشگران و قانونگذاران می‌باشد. شرکت‌ها سعی دارند با انتخاب مؤسسات حسابرسی که کارشان از کیفیت بیشتری برخوردار است به بازار علامت دهی کنند و با کاهش عدم تقارن اطلاعاتی و از سویی با اعتبار بخشی به صورت‌های مالی اعتماد استفاده کنندگان را نسبت به عدم وجود مدیریت سود جلب کنند.

یکی از شاخص‌های ارزیابی خدمات حسابرسی، حسن شهرت، سابقه و اندازه حسابرسی است (دی‌آنجلو^{۲۲}، ۱۹۸۱؛ چن و همکاران^{۲۳}، ۲۰۰۵). حسابرسان بزرگ توانایی نظارت و کشف رفتار فرصت‌طلبانه مدیران را دارند (بریان و همکاران^{۲۴}، ۲۰۱۳). مؤسسه‌های حسابرسی بزرگ استقلال بیشتری دارند، بنابراین با کیفیت بیشتری به حسابرسی می‌پردازند (دی‌آنجلو، ۱۹۸۱). دیویدسون و نئو^{۲۵} (۱۹۹۳) بیان کردند حسابرسان بزرگ‌تر (دارای نام تجاری) در مقایسه با حسابرسان کوچک‌تر (فاقد نام تجاری) توانایی نظارت بیشتری دارند. یکی دیگر از ویژگی‌های حسابرسی با کیفیت، تخصص حسابرسی در صنعت است. شرکت‌های حسابرسی دارای تجربه خاص در صنعت می‌توانند از طریق بهره‌گیری از دانش تخصصی در صنعت مربوطه و بکارگیری برنامه‌های حسابرسی متناسب با آن صنعت، به کیفیت حسابرسی مناسب دست یابند (چین و چی^{۲۶}، ۲۰۰۹). برخی نتایج مطالعاتی نشان داده‌اند شرکت‌هایی که حسابرسی آن‌ها متخصص صنعت است، دارای سطح مدیریت اقلام تعهدی اختیاری پایین‌تری نسبت به شرکت‌هایی هستند که حسابرسی آن‌ها متخصص صنعت نیست (بالسام و همکاران، ۲۰۰۳؛ یوان و همکاران^{۲۷}، ۲۰۱۶). استقلال حسابرسی نیز یکی از ویژگی‌های مهم حسابرسی است. در بیشتر تعریف‌های موجود، دو بعد برای استقلال وجود دارد؛ یکی استقلال واقعی (باطنی) و دیگری استقلال ظاهری است. استقلال واقعی (باطنی) به مفهوم نبود گرایش ذهنی در اجرای عملیات حسابرسی است. استقلال ظاهری پرهیز از شرایطی است که حسابرسی را در تضاد منافع آشکار با صاحبکار نشان دهد (آلینا و ودونیش^{۲۸}، ۲۰۰۶). اگر استفاده کنندگان اطلاعات مالی، حسابرسان را مستقل از صاحبکار ندانند، هرگز به اطلاعاتی که آن‌ها حسابرسی کرده‌اند اعتماد نمی‌کنند (انصاری و همکاران، ۱۳۹۲). موضوع چرخش حسابرسی یکی از ویژگی‌های مهم حسابرسی به ویژه در ارتباط با استقلال آن است؛ چرخش مؤسسه‌های حسابرسی، همواره یکی از راهکارهای بالقوه برای بهبود کیفیت حسابرسی بوده و در سال‌های اخیر و در پی پررنگ‌تر شدن نقش حسابرسان در بازارهای سرمایه، توجه بیشتری را نیز به خود جلب کرده است (هریس^{۲۹}، ۲۰۱۲). دوره تصدی حسابرسی نیز از موضوعات مهم قابل بررسی در این زمینه است. یک دیدگاه این که با افزایش دوره تصدی مؤسسه حسابرسی به مرور زمان از استقلال حسابرسی کاسته شده که این روند به مدت طولانی می‌تواند موجب از دست دادن انگیزه و کمرنگ شدن

هدف حسابرسیان شود؛ داشتن روابط نزدیک با مدیریت باعث به وجود آمدن این موضوع می‌شود (گول و همکاران^{۳۰}، ۲۰۰۷). از طرفی، مخالفان کاهش استقلال حسابرسی با تصدی حسابرسی به مدت طولانی معتقدند حسابرسیان قادرند دانش و تجربه بهتری را در مورد مشتریان خود کسب کنند. در نتیجه این تجربه می‌تواند موجب شود کیفیت حسابرسی افزایش یابد (مانری و همکاران^{۳۱}، ۲۰۰۸). تحقیقات پیشین درباره تأثیر تمرکز رقابت در بازار حسابرسی بر کیفیت حسابرسی غالباً نشان دهنده تأثیر مثبت تمرکز بازار حسابرسی بر کیفیت حسابرسی است. بون و همکاران^{۳۲} (۲۰۱۲) دریافتند که تمرکز بازار حسابرسی با احتمال بالای تحقق سودهای پیش‌بینی شده از سوی تحلیلگران مرتبط است. این پژوهش‌ها نشان دادند رابطه مثبتی میان تمرکز بازار حسابرسی با کیفیت ارقام تعهدی وجود دارد. اما، دیوان محاسبات آمریکا^{۳۳} (۲۰۰۳ و ۲۰۰۸) درباره تأثیرات بالقوه و معکوس تمرکز بازار حسابرسی بر کیفیت حسابرسی هشدار داده است. با توجه به پژوهش‌های قبلی، ارتباط تمرکز بازار حسابرسی با کیفیت حسابرسی واضح و شفاف نیست. کالاپور و همکاران^{۳۴} (۲۰۱۰) و نیوتن و همکاران^{۳۵} (۲۰۱۳) معتقدند وجود تمرکز بیشتر در بازار حسابرسی باعث ایجاد صرفه‌جویی در مقیاس و کاهش هزینه‌های حسابرسی می‌شود و بدین ترتیب، حسابرسیان تلاش خود را بیشتر معطوف به تقویت کیفیت حسابرسی می‌کنند. اما طبق استدلال مقابل، بون و همکاران (۲۰۱۲) معتقدند در بازارهای حسابرسی متمرکز، حسابرسیان انگیزه زیادی برای ارتقای کیفیت خدمات خود ندارند. این موضوع به احتمال زیاد سبب بیش‌اطمینانی آن‌ها می‌شود و نتیجه آن تضعیف کیفیت حسابرسی است رتبه‌بندی کیفی مؤسسات حسابرسی یکی از موضوعات دیگر مرتبط با بحث ویژگی‌های حسابرسی است. با توجه به عدم فعالیت مؤسسات حسابرسی بزرگ بین المللی در ایران، موضوع رتبه‌بندی مؤسسات حسابرسی در ایران مطرح شد. براین اساس، مؤسسات معتمد بورس توسط سازمان بورس و اوراق بهادار (۱۳۹۲) به چهار طبقه دسته‌بندی شده‌اند. طبق این رتبه‌بندی، مؤسسات حسابرسی طبقه اول به احتمال زیاد کیفیت حسابرسی بالاتری نسبت به حسابرسیان معتمد سایر گروه‌ها دارند؛ بنابراین مؤسسات حسابرسی طبقه اول مجاز به حسابرسی صاحبکاران بزرگ شده‌اند. با توجه به معیارهای ارزیابی سازمان بورس و اوراق بهادار، می‌توان پیش‌بینی کرد که مؤسسات حسابرسی معتمد طبق اول باید منابع انسانی (کارکنان و شرکای حسابرسی) با تجربه و کافی، سیستم کنترل کیفیت مناسب، تعداد مشتریان زیاد و استقلال بیشتری داشته باشند (محمدرضایی و یحیایی، ۱۳۹۵). سازمان بورس و اوراق بهادار رتبه‌بندی را معیاری برای تمایز کیفیت حسابرسی در کشور مطرح کرده است؛ اما اینکه مؤسسات حسابرسی معتمد طبقه اول کیفیت حسابرسی بالاتری نسبت به مؤسسات حسابرسی سایر گروه‌ها دارند، سؤال است که بنظر می‌رسد هنوز پاسخی به آن داده نشده است. یکی دیگر از موضوعات مطرح در سال‌های اخیر رتبه-

بندی مؤسسات حسابرسی توسط جامعه حسابداران رسمی است. جامعه حسابداران رسمی مؤسسات عضو این جامعه را بر اساس امتیاز کنترل کیفیت به چهار گروه دسته‌بندی کرده است. مؤسسات حسابرسی گروه الف مؤسساتی هستند که بیشترین امتیاز کنترل کیفیت را بدست آورده‌اند، در حالیکه مؤسسات حسابرسی گروه د کمترین امتیاز کیفیت را بدست آورده‌اند. یکی دیگر از معیارهای حسابرس مربوط به تعداد شرکای مؤسسه حسابرسی است. طبق مصوبات سازمان بورس و اوراق بهادار تهران مواردی مانند تعداد شرکاء، ترکیب و درصد مالکیت شرکاء، سابقه کار مفید شرکاء در حرفه حسابرسی بعد از اخذ مدرک کارشناسی، سابقه کار مفید شرکاء در حرفه حسابرسی بعد از اخذ مدرک حسابدار رسمی، ماندگاری شرکاء در مؤسسه حسابرسی، سوابق تحصیلی شرکاء، مشارکت شرکاء در فعالیت‌های خارج از مؤسسه (تدریس دانشگاهی، شرکت در کارگروه‌ها، کمیته‌های حرفه‌ای، جامعه، بورس، تألیف کتاب و ارائه مقالات)، و عضویت در مجامع حرفه‌ای داخلی و بین‌المللی در ارزیابی مؤسسات حسابرسی مورد بررسی قرار می‌گیرند. با تمرکز بر مبانی نظری ذکر شده، در این پژوهش رابطه بین ویژگی‌های حسابرس و جنبه‌های مختلف مدیریت سود بررسی گردیده است.

۴- پیشینه پژوهش

رگوئرا آلوارادو و همکاران^{۳۶} (۲۰۱۹) نشان دادند اندازه حسابرس در حالت عادی تأثیر مثبت و در شرایط بحران مالی تأثیر منفی بر مدیریت سود دارد. دوره تصدی حسابرس در حالت عادی تأثیر منفی و در شرایط بحران مالی تأثیر مثبت بر مدیریت سود دارد. تخصص حسابرس در صنعت در حالت عادی تأثیر منفی بر مدیریت سود دارد، اما در شرایط بحران مالی تأثیری بر مدیریت سود ندارد. راجپال و جین^{۳۷} (۲۰۱۸) دریافته‌اند حق‌الزحمه پرداختی به حسابرسان بابت خدمات غیرحسابرسی تأثیر منفی بر مدیریت سود دارد؛ اما تخصص حسابرس در صنعت و اندازه حسابرس تأثیر معنادار بر مدیریت سود ندارند. الزویی (۲۰۱۸) نشان داد دوره تصدی، اندازه، تخصص و استقلال حسابرس سبب کاهش مدیریت سود می‌شوند. لویز^{۳۸} (۲۰۱۸) نشان داد در شرکت‌های حسابرسی شده توسط مؤسسات حسابرسی بزرگ نسبت به سایر شرکت‌ها، سطح مدیریت سود به طور معنی‌داری کمتر است. شاون و همکاران^{۳۹} (۲۰۱۶) دریافته‌اند اندازه مؤسسه حسابرسی تأثیری بر مدیریت سود تعهدی ندارد، اما تأثیر منفی بر مدیریت سود واقعی دارد. اسماعیل و ویتارنو^{۴۰} (۲۰۱۶) نشان دادند کیفیت حسابرسی بر رابطه مدیریت سود واقعی از طریق هزینه‌های تولید غیرعادی و بازده سهام تأثیر مثبت دارد. اینام و همکاران^{۴۱} (۲۰۱۶) دریافته‌اند اندازه حسابرس و تخصص حسابرس رابطه منفی با مدیریت سود دارند. کویب و جابوی^{۴۲} (۲۰۱۴) نشان دادند شهرت

و اندازه حسابرس اثر معنی دار منفی بر مدیریت سود دارد. همچنین تعامل سابقه مؤسسه حسابرسی و تمرکز مالکیت اثر معنی داری بر مدیریت سود ندارند. همچنین تعامل سابقه مؤسسه حسابرسی و مالکیت نهادی تنها در بخش‌های بازرگانی اثر معنی دار مثبتی بر مدیریت سود دارد، اما در بخش‌های صنعتی اثر معنی داری مشاهده نشد. نیومن و ویلکنز^{۴۳} (۲۰۱۲) دریافتند با افزایش فشار رقابتی برای مؤسسه حسابرسی از طریق رقبا در صنعت حسابرسی، احتمال انتشار اظهارنظر تداوم فعالیت و کیفیت سود تعهدی کاهش می‌یابد. اینام و همکاران (۲۰۱۲) نشان دادند حسابرسان متخصص صنعت و حسابرسان بزرگ با سطوح پایین‌تر مدیریت سود تعهدی مرتبط هستند. همچنین بین حسابرسان بزرگ و مدیریت واقعی سود رابطه مثبت و معنی دار وجود دارد. به علاوه آن‌ها دریافتند افزایش دوره تصدی حسابرس با مدیریت واقعی سود و مدیریت سود اقلام تعهدی ارتباط ندارد. واچون چی و همکاران^{۴۴} (۲۰۱۱) دریافتند حسابرسان متخصص در صنعت و حسابرسان بزرگ، مدیریت واقعی سود را دچار محدودیت کرده، اما حسابرسان با تصدی بالا با مدیریت واقعی سود رابطه مثبت دارند و تغییر حسابرس می‌تواند سبب مدیریت سود کمتر شود. چی و همکاران^{۴۵} (۲۰۱۱) دریافتند تخصص صنعت حسابرس، حق الزحمه حسابرس، اندازه حسابرس و گردش طولانی مدت حسابرس با افزایش مدیریت سود واقعی مرتبط است. کالاپور و همکاران (۲۰۱۰) دریافتند افزایش رقابت مؤسسات حسابرسی سبب بهبود کیفیت حسابرسی و کیفیت اقلام تعهدی (کاهش مدیریت سود) می‌شود. میرز و همکاران^{۴۶} (۲۰۰۳) دریافتند با طولانی شدن دوره تصدی حسابرس، مدیریت سود کاهش می‌یابد؛ با تغییر حسابرس، اعمال نفوذ حسابرس بر مدیریت افزایش یافته و امکان دستکاری اقلام تعهدی کاهش می‌یابد.

ودیدی نوقابی و همکاران (۱۳۹۸) دریافتند وقتی حسابرس متخصص صنعت با کمیته حسابرسی اثربخش در تعامل است، احتمال کاهش مدیریت سود وجود دارد. همچنین اندازه مؤسسه حسابرسی بر رابطه بین اثربخشی کمیته حسابرسی و مدیریت سود تأثیر معنادار دارد. هنگامی که کمیته حسابرسی اثربخش با دوره تصدی حسابرس در تعامل است، احتمال کاهش مدیریت سود وجود دارد. فرهادی اندرابی و همکاران (۱۳۹۷) نشان دادند تخصص حسابرس در صنعت بر اقلام تعهدی اختیاری تأثیر منفی معناداری دارد و همچنین تعامل تخصص حسابرس در صنعت و مالکیت نهادی تأثیر منفی و معناداری با اقلام تعهدی اختیاری دارد. دارابی و اژدری (۱۳۹۷) دریافتند رابطه چرخش حسابرسی و رتبه حسابرسی با مدیریت سود واقعی معنادار است. فتاحی - نافچی و فاضل دهکردی (۱۳۹۷) نشان دادند استقلال حسابرس و اندازه مؤسسه حسابرسی دارای ارتباط مثبت و منفی به ترتیب با مدیریت سود مبتنی بر اقلام تعهدی و مدیریت سود واقعی می‌باشند. بندریان و همکاران (۱۳۹۷) نشان دادند کیفیت حسابرسی (اندازه)، تداوم انتخاب حسابرس

(دوره تصدی)، مالکیت نهادی و مالکیت مدیریتی باعث کاهش مدیریت سود اقلام تعهدی می‌شوند. حمیدیان و همکاران (۱۳۹۷) دریافتند حسابرسی متخصص صنعت و اثر تعاملی آن با دوره تصدی بلندمدت حسابرسی (بیش از چهار سال) قادر به کشف مدیریت سود از طریق تغییر طبقه‌بندی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس و اوراق بهادار تهران می‌باشد؛ ولی اظهار نظر حسابرسی تأثیری بر کشف و کنترل این ابزار ندارد. پاک‌مرام و بحری‌ثالث (۱۳۹۶) دریافتند اندازه و بزرگی مؤسسه حسابرسی تأثیری بر دستکاری فعالیت‌های واقعی از طریق هزینه‌های اختیاری غیرعادی و جریان نقد عملیاتی اختیاری غیرعادی ندارد. حساس‌یگانه و همکاران (۱۳۹۶) دریافتند شرکت‌هایی که توسط مؤسسات بزرگ حسابرسی شده‌اند، مدیریت سود کمتری دارند، اما شواهدی مبنی بر رابطه کیفیت حسابرسی و مدیریت جریان نقدی یافت نشد. شهابی و رمضان احمدی (۱۳۹۶) نشان دادند با تغییر حسابرسی، دستکاری ناشی از فعالیت‌های واقعی سود کاهش می‌یابد. پیاب‌نما و خلیق-خیاوی (۱۳۹۶) نشان دادند بین رتبه‌بندی مؤسسات حسابرسی معتمد بورس و مدیریت سود رابطه معناداری وجود ندارد. سدید و همکاران (۱۳۹۵) نشان دادند رتبه‌بندی کیفی و چرخش مؤسسه حسابرسی با مدیریت سود از طریق اقلام تعهدی اختیاری رابطه مثبت معنادار دارند. وکیلی‌فرد و همکاران (۱۳۹۵) دریافتند در شرکت‌های با اندازه بزرگ، دوره تصدی پنج سال حسابرسی به احتمال بیشتر اقلام تعهدی اختیاری را کاهش می‌دهد. آقایی و ناظمی اردکانی (۱۳۹۱) دریافتند شرکت‌هایی که حسابرسی آن‌ها متخصص صنعت است، دارای اقلام تعهدی اختیاری پایین‌تر هستند. مجتهدزاده و همکاران (۱۳۹۱) دریافتند رابطه معکوسی بین اندازه مؤسسه حسابرسی و مدیریت سود وجود دارد. نمازی و همکاران (۱۳۹۰) دریافتند بین مدیریت سود و اندازه حسابرسی رابطه معنی‌دار وجود ندارد؛ اما بین مدیریت سود و دوره تصدی حسابرسی رابطه مثبت معنی‌دار وجود دارد. اعتمادی و همکاران (۱۳۸۹) دریافتند شرکت‌هایی که حسابرسی آن‌ها متخصص صنعت است، دارای سطح بالاتر مدیریت واقعی سود از طریق دستکاری فروش نسبت به سایر شرکت‌ها هستند.

۵- فرضیه‌های پژوهش

مدیران به دو روش امکان مدیریت سود را دارند؛ یکی مدیریت سود از طریق اقلام تعهدی که به واسطه انتخاب استراتژی‌های حسابداری به واسطه اقلام تعهدی انجام می‌شود (هولند و رامسی^{۴۷}، ۲۰۰۳). دیگری مدیریت سود از طریق فعالیت‌های واقعی است که به واسطه تغییر در ماهیت و یا سطح فعالیت‌های اقتصادی جهت دستیابی به اهداف سود انجام می‌شود (رویچاوداری، ۲۰۰۶). مدیریت سود مبتنی بر فعالیت‌های واقعی از طرق مختلفی به وجود می‌آیند که عبارتند از

دستکاری هزینه‌های اختیاری (رویچاوداری، ۲۰۰۶)، تولید اضافی (توماس و ژانگ^{۴۸}، ۲۰۰۲)، تخفیفات قیمتی فروش (یو^{۴۹}، ۲۰۰۸)، تغییر زمان فروش دارایی‌ها (گانی^{۵۰}، ۲۰۱۰). به علت مشکلات عدم تقارن اطلاعاتی ناشی از مدیریت سود که می‌تواند ارزش سهامداران را کاهش دهد، هم فعالان بازار و هم سیاستگذاران در قبال مدیریت سود نگرانی دارند (تتو و همکاران، ۱۹۹۸). حسابرسان مستقل در سازمان می‌توانند منجر به کاهش عدم تقارن اطلاعاتی بین مدیران و سهامداران شوند (جونز^{۵۱}، ۲۰۱۱). حسابرسان مستقل به عنوان مکانیزم نظارتی مؤثر قادر به شناسایی مشکلاتی مانند عملیات ناکارآمد ناشی از مشکلات اخلاقی هستند. این موضوع می‌تواند از زیان به وجود آمده ناشی از رفتار فرصت‌طلبانه و سایر مشکلات جلوگیری به عمل آورد (لو و ما^{۵۲}، ۲۰۱۶). طبق بیانیه مفاهیم بنیادی حسابرسی انجمن حسابداری آمریکا^{۵۳}، ویژگی‌های حسابرس تابع تابع شرایطی است که نیاز به حسابرسی را به وجود آورده و همچنین تابع فرایندی است که این نیاز را برآورده می‌کند. برخی شواهد حاکی از تأثیر ویژگی‌های حسابرس بر مدیریت سود از طریق اقلام تعهدی است (رگوترا آلوارادو و همکاران، ۲۰۱۹؛ الزوبی، ۲۰۱۸). همچنین در مطالعات دیگر شواهد حاکی از تأثیر ویژگی‌های حسابرس بر مدیریت سود از طریق فعالیت‌های واقعی است (اسماعیل و ویتارو، ۲۰۱۶؛ واچون چی و همکاران، ۲۰۱۱). با توجه به مبانی مطالعاتی در پژوهش‌های پیشین مبنی بر نقش حسابرس و ویژگی‌های حسابرسان در شرایط وقوع انواع مدیریت سود، بررسی این موضوع اهمیت دارد. از این رو، فرضیه‌های پژوهش به طور کلی به شرح زیر هستند:

- ۱) ویژگی‌های حسابرس بر مدیریت سود تعهدی تأثیر دارند.
- ۲) ویژگی‌های حسابرس بر مدیریت سود واقعی ناشی از جریان نقد عملیاتی غیرعادی تأثیر دارند.
- ۳) ویژگی‌های حسابرس بر مدیریت سود واقعی ناشی از هزینه‌های تولید غیرعادی تأثیر دارند.
- ۴) ویژگی‌های حسابرس بر مدیریت سود واقعی ناشی از هزینه‌های اختیاری غیرعادی تأثیر دارند.

۶- مدل‌های پژوهش

با در نظر گرفتن ماهیت موضوعی پژوهش در راستای سنجش تأثیر ویژگی‌های دهگانه حسابرس بر انواع مدیریت سود، چارچوب کلی مدل‌های رگرسیون چند متغیره پژوهش ضمن منظور کردن نقش یکسری متغیرهای کنترلی در ادامه بیان شده‌اند:

• مدل اول:

$$DA_{it} = \alpha + \beta_1 AF_{it} + \beta_2 GROWTH_{it} + \beta_3 CFO_{it} + \beta_4 LOSS_{it} + \beta_5 SIZE_{it} + \beta_6 MB_{it} + \beta_7 ROA_{it} + \beta_8 INF_{it} + \beta_9 FRMAGE_{it} + \beta_{10} OWNER_{it} + \beta_{11} BRDIND_{it} + \epsilon_{it}$$

• مدل دوم:

$$ABCFO_{it} = \alpha + \beta_1 AF_{it} + \beta_2 GROWTH_{it} + \beta_3 CFO_{it} + \beta_4 LOSS_{it} + \beta_5 SIZE_{it} + \beta_6 MB_{it} + \beta_7 ROA_{it} + \beta_8 INF_{it} + \beta_9 FRMAGE_{it} + \beta_{10} OWNER_{it} + \beta_{11} BRDIND_{it} + \epsilon_{it}$$

• مدل سوم:

$$ABPROD_{it} = \alpha + \beta_1 AF_{it} + \beta_2 GROWTH_{it} + \beta_3 CFO_{it} + \beta_4 LOSS_{it} + \beta_5 SIZE_{it} + \beta_6 MB_{it} + \beta_7 ROA_{it} + \beta_8 INF_{it} + \beta_9 FRMAGE_{it} + \beta_{10} OWNER_{it} + \beta_{11} BRDIND_{it} + \epsilon_{it}$$

• مدل چهارم:

$$ABDISEXP_{it} = \alpha + \beta_1 AF_{it} + \beta_2 GROWTH_{it} + \beta_3 CFO_{it} + \beta_4 LOSS_{it} + \beta_5 SIZE_{it} + \beta_6 MB_{it} + \beta_7 ROA_{it} + \beta_8 INF_{it} + \beta_9 FRMAGE_{it} + \beta_{10} OWNER_{it} + \beta_{11} BRDIND_{it} + \epsilon_{it}$$

۷- متغیرهای پژوهش

جهت بررسی روابط میان متغیرها در چارچوب مدل‌های پژوهش، در ادامه توضیحات مربوط به متغیرهای پژوهش، اجزای آن‌ها و نحوه اندازه‌گیری هر یک بیان شده‌اند:

◀ متغیرهای وابسته (مدیریت سود)

DA_{it} : مدیریت سود از طریق ارقام تعهدی؛ اندازه‌گیری آن طبق مدل دیچو و دیچف (۲۰۰۲) به شرح زیر است که باقیمانده مدل به عنوان ارقام تعهدی غیرعادی حاصل می‌گردد:

$$TACC_{it} = \alpha + \beta_1 1/A_{it-1} + \beta_2 CFO_{it-1} + \beta_3 CFO_{it} + \beta_4 CFO_{it+1} + \epsilon_{it}$$

$TACC_{it}$: ارقام تعهدی کل به مجموع دارایی‌های اول دوره

CFO_{it-1} : جریان نقد عملیاتی سال قبل به مجموع دارایی‌های اول دوره

CFO_{it} : جریان نقد عملیاتی سال جاری به مجموع دارایی‌های اول دوره

CFO_{it+1} : جریان نقد عملیاتی سال آتی به مجموع دارایی‌های اول دوره

$1/A_{it-1}$: معکوس جمع دارایی‌های اول دوره؛ جهت کنترل اندازه شرکت و کاهش ناهمسانی واریانس خطا به مدل اضافه شده است.

$ABCFO_{it}$: مدیریت سود فعالیت‌های واقعی ناشی از جریان نقد عملیاتی غیرعادی؛ اندازه‌گیری آن طبق مدل رویچاوداری (۲۰۰۶) به شرح زیر است که باقیمانده مدل به عنوان جریان نقد عملیاتی غیرعادی حاصل می‌گردد:

$$CFO_{it}/A_{it-1} = \alpha + \beta_1 1/A_{it-1} + \beta_2 S_{it}/A_{it-1} + \beta_3 \Delta S_{it}/A_{it-1} + \epsilon_{it}$$

پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی
شماره ۴۴ / زمستان ۱۳۹۸

CFO_{it} : خالص جریان نقد عملیاتی

S_{it} : خالص درآمد فروش

ΔS_{it} : تغییرات خالص درآمد فروش سال جاری ($\Delta S_{it} = S_{it} - S_{it-1}$).

$1/A_{it-1}$: معکوس جمع دارایی‌های اول دوره؛ جهت کنترل اندازه شرکت و کاهش ناهمسانی واریانس
خطا به مدل اضافه شده است.

$ABPROD_{it}$: مدیریت سود فعالیت‌های واقعی ناشی از هزینه‌های تولید غیرعادی؛ اندازه‌گیری آن
طبق مدل رویچاوداری (۲۰۰۶) به شرح زیر است که باقیمانده مدل به عنوان هزینه‌های تولید
غیرعادی حاصل می‌گردد:

$$PROD_{it}/A_{it-1} = \alpha + \beta_1 1/A_{it-1} + \beta_2 S_{it}/A_{it-1} + \beta_3 \Delta S_{it}/A_{it-1} + \beta_4 \Delta S_{it-1}/A_{it-1} + \varepsilon_{it}$$

$PROD_{it}$: بهای تمام شده کالای ساخته شده طی دوره ($PROD_{it} = COGS_{it} \pm \Delta INV_{it}$).

$COGS_{it}$: بهای تمام شده کالای فروش رفته

ΔINV_{it} : تغییرات موجودی مواد و کالا

S_{it} : خالص درآمد فروش

ΔS_{it} : تغییرات خالص درآمد فروش سال جاری ($\Delta S_{it} = S_{it} - S_{it-1}$).

ΔS_{it-1} : تغییرات خالص درآمد فروش سال قبل ($\Delta S_{it-1} = S_{it-1} - S_{it-2}$).

$1/A_{it-1}$: معکوس جمع دارایی‌های اول دوره؛ جهت کنترل اندازه شرکت و کاهش ناهمسانی واریانس
خطا به مدل اضافه شده است.

$ABDISEXP_{it}$: مدیریت سود فعالیت‌های واقعی ناشی از هزینه‌های اختیاری غیرعادی؛ اندازه‌گیری
آن طبق مدل رویچاوداری (۲۰۰۶) به شرح زیر است که باقیمانده مدل به عنوان هزینه‌های
اختیاری غیرعادی حاصل می‌گردد:

$$DISEXP_{it}/A_{it-1} = \alpha + \beta_1 1/A_{it-1} + \beta_2 S_{it-1}/A_{it-1} + \varepsilon_{it}$$

$DISEXP_{it}$: هزینه‌های اختیاری (هزینه‌های اداری، عمومی و فروش)

S_{it-1} : خالص درآمد فروش سال قبل

$1/A_{it-1}$: معکوس جمع دارایی‌های اول دوره؛ جهت کنترل اندازه شرکت و کاهش ناهمسانی واریانس
خطا به مدل اضافه شده است.

◀ متغیرهای مستقل (ویژگی‌های حسابرسی)

AF_{it} : ویژگی‌های حسابرسی؛ بر اساس معیارهای ده گانه زیر بررسی شده است:

$AAGE_{it}$: عمر مؤسسه حسابرسی؛ تعداد سال‌های عمر مؤسسه حسابرسی از زمان تاسیس تا آن سال.

$ACOMP_{it}$: توان رقابت مؤسسه حسابرسی؛ نسبت جمع درآمد هر مؤسسه حسابرسی در هر سال به کل درآمد مؤسسات حسابرسی عضو جامعه حسابداران رسمی در همان سال.

$AIND_{it}$: استقلال مؤسسه حسابرسی؛ نسبت جمع درآمد خدمات حسابرسی یک مؤسسه حسابرسی از یک شرکت خاص در یک سال به جمع کل درآمد آن مؤسسه حسابرسی در همان سال.

$APART_{it}$: تعداد شرکای مؤسسه حسابرسی؛ تعداد شرکای مؤسسه حسابرسی که حسابرسی شرکت را بر عهده داشته است.

$ARNKCPA_{it}$: رتبه مؤسسه حسابرسی در جامعه؛ طبق نتایج رتبه‌بندی کیفی مؤسسات حسابرسی توسط جامعه حسابداران رسمی.

$ARNKTSE_{it}$: رتبه مؤسسه حسابرسی در بورس؛ طبق نتایج رتبه‌بندی مؤسسات حسابرسی توسط سازمان بورس و اوراق بهادار تهران.

$AROT_{it}$: چرخش مؤسسه حسابرسی؛ در صورت تغییر مؤسسه حسابرسی عدد یک و در غیر این صورت صفر است.

$ASIZE_{it}$: اندازه مؤسسه حسابرسی؛ لگاریتم درآمد هر مؤسسه حسابرسی در هر سال.

$ASPEC_{it}$: تخصص مؤسسه حسابرسی؛ نسبت جمع درآمد شرکت‌های حسابرسی شده یک صنعت خاص توسط حسابرسی به جمع درآمد کل شرکت‌های موجود در آن صنعت.

$ATEN_{it}$: دوره تصدی مؤسسه حسابرسی؛ تعداد سال‌های متوالی حسابرسی شرکت توسط یک مؤسسه حسابرسی خاص.

◀ متغیرهای کنترلی

$GROWTH_{i,t}$: رشد فروش شرکت؛ متوسط رشد فروش سه سال گذشته (چن و همکاران، ۲۰۱۰).

$CFO_{i,t}$: جریان نقد عملیاتی شرکت؛ نسبت جریان نقد عملیاتی به جمع دارایی‌ها (چن و همکاران، ۲۰۱۰؛ الزوبی، ۲۰۱۸)

$LOSS_{i,t}$: زیان شرکت؛ در صورت وجود زیان برابر یک و در غیر این صورت برابر صفر است (وانگ و لین، ۲۰۱۳).

$SIZE_{i,t}$: اندازه شرکت؛ لگاریتم طبیعی ارزش بازار شرکت (چن و همکاران، ۲۰۱۰).

$MB_{i,t}$: رشد شرکت؛ نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری (چن و همکاران، ۲۰۱۰؛ الزوبی، ۲۰۱۸؛ رگوئرا آلوارادو و همکاران، ۲۰۱۹).

$ROA_{i,t}$: بازده دارایی‌های شرکت؛ نسبت سود عملیاتی به جمع دارایی‌ها (الزوبی، ۲۰۱۸؛ رگوئرا آلوارادو و همکاران، ۲۰۱۹).

$INF_{k,t}$: نرخ تورم؛ درصد تغییرات شاخص قیمت مصرف کننده مندرج در سایت بانک مرکزی (نمازی و رضایی، ۱۳۹۱).

$FRMAGE_{i,t}$: سن شرکت؛ لگاریتم طبیعی سال‌های پذیرش در بورس (وانگ و لین، ۲۰۱۳؛ الزوبی، ۲۰۱۸)

$OWNER_{i,t}$: سهامداران نهادی؛ درصد مالکیت سهامداران نهادی (وانگ و لین، ۲۰۱۳؛ الزوبی، ۲۰۱۸)

$BRDIND_{i,t}$: استقلال هیأت مدیره؛ نسبت هیأت مدیره غیرموظف به کل اعضای هیأت مدیره (الزوبی، ۲۰۱۸)

۸- روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر نوعی پژوهش کاربردی است؛ زیرا آگاهی از نتایج آزمون روابط بین متغیرها می‌تواند بستر مناسب برای انجام تحلیل‌های مالی و اقتصادی باشد. پژوهش حاضر جزء پژوهش‌های توصیفی محسوب می‌شود؛ زیرا در این روش، وضعیت شرکت‌ها بدون دخالت محقق توصیف و تحلیل می‌شوند. پژوهش حاضر، پس رویدادی است و مبتنی بر استدلال قیاسی-استقرایی است. اجرای پژوهش مستلزم استفاده از تحلیل‌های آمار توصیفی و استنباطی است. در این پژوهش، جهت گردآوری اطلاعات و داده‌ها از روش اسنادی و کتابخانه‌ای استفاده می‌شود که مشتمل بر استفاده از مطالب پایان‌نامه‌ها و مقالات علمی از مرجع پایگاه‌های اطلاعاتی اینترنتی، صورت‌های مالی حسابرسی‌شده، گزارش حسابرس، گزارش هیأت مدیره و اطلاعات بازار سهام شرکت‌های پذیرفته شده در بورس و اوراق بهادار تهران از طریق بانک اطلاعاتی ره‌آورد نوین و شبکه کدال است. داده‌های گردآوری شده به نرم افزار اکسل منتقل شده و ضمن مرتب‌سازی آن‌ها و پس از اطمینان از صحت آن‌ها جهت دستیابی به داده‌های نهایی، محاسباتی روی آن‌ها انجام شدند و برای تحلیل آماده گردیدند. آزمون فرضیه‌های پژوهش مستلزم بکارگیری مدل‌های رگرسیون چند متغیره طبق داده‌های ترکیبی است و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار ای‌ویوز صورت گرفت.

۸-۱- جامعه آماری و حجم آن

جامعه آماری پژوهش شرکت‌های پذیرفته شده در بورس و اوراق بهادار تهران و دوره زمانی پژوهش سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۶ است. به منظور تعیین حجم جامعه آماری از روش غربالگری استفاده شد و شرکت‌ها طبق شرایط زیر انتخاب شدند:

- (۱) شرکت‌هایی که طی دوره مورد نظر به بورس وارد شده و یا از بورس خارج شده‌اند و داده‌های این شرکت‌ها برای مقایسه با سایر شرکت‌ها مناسب نیست، کنار گذاشته می‌شوند.
 - (۲) شرکت‌هایی که سال مالی آن‌ها به ۲۹ یا ۳۰ اسفند ختم نمی‌شوند، کنار گذاشته می‌شوند. با این کار از تأثیر چرخه‌های تجاری مؤثر بر عملکرد شرکت‌ها جلوگیری می‌شود.
 - (۳) شرکت‌هایی که همه داده‌های لازم برای محاسبه متغیرهای مورد مطالعه را نداشته باشند، حذف می‌شوند.
 - (۴) برخی از شرکت‌ها مانند بانک‌ها و واسطه‌گری‌های مالی، شرکت‌های بیمه و شرکت‌های سرمایه‌گذاری مالی که از نظر ماهیت فعالیت با سایر شرکت‌ها قابل مقایسه نیستند، کنار گذاشته می‌شوند.
 - (۵) شرکت‌هایی که توسط سازمان حسابرس و یا مؤسسه مفید راهبر حسابرسی شده‌اند، از جامعه حذف گردیده‌اند.
- با در نظر گرفتن شرایط بالا، تعداد ۹۹ شرکت طی سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۶ انتخاب و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

۹- یافته‌های آماری

آماره‌های توصیفی متغیرها شامل شاخص‌های مرکزی (میانگین و میانه)، پراکندگی (بیشترین، کمترین و انحراف معیار) و توزیع (چولگی و کشیدگی) هستند. نتایج آماره توصیفی کل نمونه در جدول ۱ و میزان فراوانی متغیرهای مجازی در جدول ۲ ارائه شده‌اند. تعداد مشاهده‌های مورد بررسی طبق نمونه انتخاب شده شامل ۶۹۳ مشاهده شرکت-سال است.

جدول ۱- نتایج آمار توصیفی متغیرها (کل نمونه)

مشاهده-ها	کشیدگی	چولگی	انحراف معیار	کمترین	بیشترین	میانه	میانگین	شرح	متغیرها	نوع متغیرها
693	328/26	7263/3	0787/0	000002/0	8186/0	0506/0	0733/0	مدیریت سود تعهدی	DA _{it}	متغیرهای وابسته
693	882/23	1058/3	0705/0	00018/0	8245/0	0572/0	0726/0	مدیریت سود واقعی جریان نقد غیرعادی	ABCFO _{it}	
693	357/30	8485/3	0818/0	000057/0	9247/0	0576/0	0772/0	مدیریت سود واقعی تولید غیرعادی	ABPROD _{it}	
693	705/22	4842/3	0213/0	000003/0	2185/0	0094/0	0167/0	مدیریت سود واقعی هزینه های اختیاری غیرعادی	ABDISEXP _{it}	
693	3354/3	1211/1	177/11	0000/1	000/48	000/15	381/18	عمر مؤسسه حسابرسی	AAGE _{it}	متغیرهای مستقل
693	9072/5	3606/1	0072/0	0006/0	0577/0	0083/0	0104/0	توان رقابت مؤسسه حسابرسی	ACOMP _{it}	
693	546/12	5028/2	0323/0	0019/0	2705/0	0215/0	0330/0	استقلال مؤسسه حسابرسی	AIND _{it}	
693	0884/8	5093/2	2505/4	0000/2	000/20	0000/4	6017/5	تعداد شرکای مؤسسه حسابرسی	APART _{it}	
693	5071/4	5417/1	5899/0	0000/1	0000/4	0000/1	3463/1	رتبه مؤسسه حسابرسی در جامعه حسابداران رسمی	ARNKCPA _{it}	
693	9993/3	0024/1	7154/0	0000/0	0000/4	0000/1	4141/1	رتبه مؤسسه حسابرسی در بورس و اوراق بهادار	ARNKTSE _{it}	
693	9359/2	1096/-0	7835/0	185/21	889/25	044/24	068/24	اندازه مؤسسه حسابرسی	ASIZE _{it}	
693	7852/4	6829/1	2822/0	0001/0	0000/1	1172/0	2280/0	تخصص مؤسسه حسابرسی	ASPEC _{it}	
693	3288/2	7326/0	0152/1	0000/1	0000/4	0000/2	9365/1	دوره تصدی مؤسسه حسابرسی	ATEN _{it}	
693	7835/9	6071/1	2389/0	4831/-0	5731/1	1697/0	1887/0	رشد فروش شرکت	GROWTH _{it}	متغیرهای کنترلی
693	0143/6	6562/0	1364/0	4601/-0	9354/0	1002/0	1187/0	جریان نقد عملیاتی شرکت	CFO _{it}	
693	1543/5	0577/1	4074/1	948/23	973/32	404/27	582/27	اندازه شرکت	SIZE _{it}	
693	441/96	4252/0	8244/6	666/-75	333/95	5012/2	0005/3	رشد شرکت	MB _{it}	
693	7889/6	2372/-0	1489/0	7809/-0	6358/0	1109/0	1247/0	بازده دارایی های شرکت	ROA _{it}	
693	7193/1	5342/0	0953/0	0900/0	3470/0	1560/0	1897/0	نرخ تورم	INF _{it}	
693	6736/2	0.1604	4417/0	3863/1	7612/3	7726/2	7406/2	سن شرکت	FRMAGE _{it}	
693	5321/4	2090/-1	2040/0	0000/0	9893/0	7447/0	7068/0	سهامداران نهادی	OWNER _{it}	
693	7123/2	3345/-0	2026/0	0000/0	0000/1	6000/0	6852/0	استقلال هیأت مدیره	BRDIND _{it}	

منبع: یافته های پژوهشگر

جدول ۲- فراوانی مشاهده های متغیرهای مجازی

نوع متغیرها	متغیرها	شرح	مقدار صفر		مقدار یک		کل مشاهده ها	
			تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
متغیر مستقل	AROT _{it}	چرخش مؤسسه حسابرسی	476	69/68	217	31/31	693	100
متغیر کنترلی	LOSS _{it}	زیان شرکت	592	43/85	101	57/14	693	100

منبع: یافته های پژوهشگر

به منظور ارزیابی پایایی متغیرها و حصول اطمینان از عدم وجود ریشه کاذب در آن‌ها از آزمون ریشه واحد لوین، لین و چو استفاده شد. شواهد نشان دادند احتمال آماره آزمون در تمام متغیرها (به استثنای متغیرهای صفر و یک به دلیل عدم امکان انجام آزمون) کمتر از سطح خطای ۵ درصد می‌باشند؛ بر این اساس متغیرها در سطح مورد بررسی پایا هستند.

با توجه به نتایج ارزیابی همبستگی بین متغیرها بر اساس ضرایب همبستگی، شواهد نشان دادند در برخی موارد با توجه به آماره تی (بیشتر از مقدار بحرانی) و احتمال آماره آن‌ها که کمتر از سطح خطای ۵ درصد است، همبستگی‌های معنی‌داری بین زوج متغیرها وجود دارد که در برخی موارد علامت ضریب همبستگی مثبت و در مواردی منفی است. نتایج نشان دادند بین هر یک از معیارهای مدیریت سود (تعهدی و واقعی) با سایر اجزای مدیریت سود همبستگی مثبت معنی‌دار وجود دارد. بیشترین میزان همبستگی بین مدیریت سود از طریق اقلام تعهدی و مدیریت سود فعالیت‌های واقعی ناشی از هزینه‌های تولید غیرعادی قابل مشاهده است که میزان آن ۳۷/۳۱ درصد است. کمترین میزان همبستگی بین مدیریت سود فعالیت‌های واقعی ناشی از جریان نقد عملیاتی غیرعادی و مدیریت سود فعالیت‌های واقعی از هزینه‌های اختیاری غیرعادی قابل مشاهده است که میزان آن ۶/۱۰ درصد است. در مورد سایر متغیرها نیز به همین ترتیب همبستگی‌ها قابل بررسی است. طبق نتایج حاصل شده در آزمون همبستگی، در این پژوهش همخطی به معنی همبستگی قوی بین متغیرها وجود ندارد و به نظر می‌رسد مشکل خاصی از این بابت در تحلیل مدل‌های رگرسیون وجود نداشته باشد.

نتایج آزمون مدل‌های رگرسیونی مربوط به فرضیه‌ها به ترتیب در جداول ۳ و ۴ ارائه شده‌اند. با توجه به جدول ۳ طبق آماره اف آزمون وایت و معناداری آن که کمتر از سطح خطای ۵ درصد است، ناهمسانی واریانس خطاها وجود دارد و جهت رفع مشکل از روش حداقل مربعات تعمیم‌یافته به جای روش حداقل مربعات معمولی جهت آزمون مدل‌ها استفاده می‌شود. از آنجایی که سطح معناداری ضریب لاگرانژ آزمون بروش-پاگان کمتر از سطح خطای ۵ درصد است، مشکل خودهمبستگی بین خطاها وجود دارد و برای رفع مشکل از وقفه اول متغیر وابسته در مدل‌ها استفاده می‌شود. همچنین طبق آماره اف لیمر آزمون چاو و معناداری آماره آن که کمتر از سطح خطای ۵ درصد است، آزمون مدل‌ها باید به روش ترکیبی انجام شود. طبق آماره کای‌دو آزمون هاسمن و معناداری آماره آن که کمتر از سطح خطای ۵ درصد است، آزمون مدل‌ها باید به روش اثرات ثابت انجام شود. با توجه به جدول ۴ طبق آماره فیشر و سطح معناداری آن‌ها که کمتر از سطح خطای ۵ درصد است، روابط خطی معنی‌دار در مدل‌های رگرسیون وجود دارند. آماره دوربین-واتسون طبق در محدوده مناسبی قرار دارند و بین خطاهای مدل‌های رگرسیون خود

همبستگی وجود ندارد. نتایج ضریب تعیین تعدیل شده نشان دادند متغیرهای مستقل و کنترلی مدل قادرند درصدی نسبی از تغییرات متغیر وابسته را توضیح دهند.

جدول ۳- نتایج آزمون انتخاب الگوی مدل‌های رگرسیونی جهت آزمون فرضیه‌های پژوهش

مدل	آزمون	آماره	مقدار	معناداری	نتیجه
فرضیه اول	چاو	اف لیمر	2332/4	0000/0	داده‌های ترکیبی
	هاسمن	کای دو	68/740	0000/0	اثرات ثابت
	وایت	اف	096/11	0000/0	ناهمسانی واریانس خطاها (حداقل مربعات تعمیم یافته)
	بروش-پاگان	لاگرانژ	3/5934	0000/0	خودهمبستگی خطاها (وقفه اول متغیر وابسته)
فرضیه دوم	چاو	اف لیمر	5102/1	0027/0	داده‌های ترکیبی
	هاسمن	کای دو	50/120	0000/0	اثرات ثابت
	وایت	اف	033/19	0000/0	ناهمسانی واریانس خطاها (حداقل مربعات تعمیم یافته)
	بروش-پاگان	لاگرانژ	5/5649	0000/0	خودهمبستگی خطاها (وقفه اول متغیر وابسته)
فرضیه سوم	چاو	اف لیمر	1439/2	0000/0	داده‌های ترکیبی
	هاسمن	کای دو	662/51	0002/0	اثرات ثابت
	وایت	اف	5128/2	0000/0	ناهمسانی واریانس خطاها (حداقل مربعات تعمیم یافته)
	بروش-پاگان	لاگرانژ	1/5647	0000/0	خودهمبستگی خطاها (وقفه اول متغیر وابسته)
فرضیه چهارم	چاو	اف لیمر	0710/4	0000/0	داده‌های ترکیبی
	هاسمن	کای دو	63/355	0000/0	اثرات ثابت
	وایت	اف	1739/3	0000/0	ناهمسانی واریانس خطاها (حداقل مربعات تعمیم یافته)
	بروش-پاگان	لاگرانژ	1/5941	0000/0	خودهمبستگی خطاها (وقفه اول متغیر وابسته)

منبع: یافته‌های پژوهشگر

نتایج آزمون فرضیه اول نشان دادند از میان مؤلفه‌های منظور شده برای ویژگی‌های حسابرِس، تأثیر استقلال مؤسسه حسابرِس بر مدیریت سود ناشی از اقلام تعهدی با توجه به آماره تی (۲/۲۱۵-) و معناداری آن (۰/۰۲۷۲) که کمتر از سطح خطای ۵ درصد است، معنادار و منفی است. تأثیر رتبه مؤسسه حسابرِس طبق رتبه‌بندی کیفی جامعه حسابداران رسمی بر مدیریت سود ناشی از اقلام تعهدی با توجه به آماره تی (۲/۹۱۷) و معناداری آن (۰/۰۰۳۷) که کمتر از سطح خطای ۵ درصد است، معنادار و مثبت است. تأثیر چرخش مؤسسه حسابرِس بر مدیریت سود ناشی از اقلام تعهدی با توجه به آماره تی (۲/۲۹۹) و معناداری آن (۰/۰۲۱۹) که کمتر از سطح خطای ۵ درصد است، معنادار و مثبت است. تأثیر اندازه مؤسسه حسابرِس بر مدیریت سود ناشی از اقلام تعهدی با

توجه به آماره تی (۱/۹۰۹-) و معناداری آن (۰/۰۵۶۸) که بیشتر از سطح خطای ۵ درصد اما کمتر از سطح خطای ۱۰ درصد است، معنادار و منفی است. تاثیر رتبه مؤسسه حسابرسی در بورس و اوراق بهادار با توجه به آماره تی (۱/۶۶۶-) و معناداری آن (۰/۰۹۶۳) که کمتر از سطح خطای ۱۰ درصد است، معنادار و منفی است. اما عمر مؤسسه حسابرسی، توان رقابت مؤسسه حسابرسی، تعداد شرکاء مؤسسه حسابرسی، تخصص مؤسسه حسابرسی در صنعت و دوره تصدی مؤسسه حسابرسی با توجه به عدم معناداری آماره تی آن‌ها بر مدیریت سود ناشی از ارقام تعهدی تأثیر معناداری ندارند. سایر نتایج آزمون مدل بیانگر این است که از میان متغیرهای کنترلی، رشد فروش شرکت، زیان شرکت، نرخ تورم و سن شرکت تأثیر معنادار و مثبت بر مدیریت سود ناشی از ارقام تعهدی دارند. از سوی دیگر، رشد شرکت و سهامداران نهادی تأثیر معنادار و منفی بر مدیریت سود ناشی از ارقام تعهدی دارند. در عین حال جریان نقد عملیاتی شرکت، اندازه شرکت، بازده دارایی-های شرکت و استقلال هیأت مدیره با توجه به عدم معناداری آماره تی آن‌ها بر مدیریت سود ارقام تعهدی تأثیر معنادار ندارند.

نتایج آزمون فرضیه دوم نشان دادند از مؤلفه‌های منظور شده برای ویژگی‌های حسابرسی، تأثیر عمر مؤسسه حسابرسی بر مدیریت سود فعالیت‌های واقعی ناشی از جریان نقد عملیاتی غیرعادی با توجه به آماره تی (۲/۲۷۴) و معناداری آن (۰/۰۲۳۴) که کمتر از سطح خطای ۵ درصد است، معنادار و مثبت است. تأثیر توان رقابت مؤسسه حسابرسی بر مدیریت سود فعالیت‌های واقعی ناشی از جریان نقد عملیاتی غیرعادی با توجه به آماره تی (۲/۹۴۵) و معناداری آن (۰/۰۰۳۴) که کمتر از سطح خطای ۵ درصد است، معنادار و مثبت است. تأثیر اندازه مؤسسه حسابرسی بر مدیریت سود فعالیت‌های واقعی ناشی از جریان نقد عملیاتی غیرعادی با توجه به آماره تی (۲/۷۶۴-) و معناداری آن (۰/۰۰۵۹) که کمتر از سطح خطای ۵ درصد است، معنادار و منفی است. در عین حال، استقلال مؤسسه حسابرسی، تعداد شرکاء مؤسسه حسابرسی، رتبه مؤسسه حسابرسی در جامعه حسابداران رسمی، رتبه مؤسسه حسابرسی در بورس و اوراق بهادار، چرخش مؤسسه حسابرسی، تخصص مؤسسه حسابرسی و دوره تصدی مؤسسه حسابرسی با توجه به عدم معناداری آماره تی آن‌ها بر مدیریت سود فعالیت‌های واقعی ناشی از جریان نقد عملیاتی غیرعادی تأثیر معنادار ندارند. سایر نتایج آزمون مدل بیانگر این است که متغیرهای کنترلی رشد فروش شرکت، جریان نقد عملیاتی شرکت، زیان شرکت، اندازه شرکت، رشد شرکت، بازده دارایی‌های شرکت، نرخ تورم، سن شرکت، سهامداران نهادی و استقلال هیأت مدیره با توجه به عدم معناداری آماره تی آن‌ها بر مدیریت سود فعالیت‌های واقعی ناشی از جریان نقد عملیاتی غیرعادی تأثیر معنادار ندارند.

نتایج آزمون فرضیه سوم نشان دادند از میان مؤلفه‌های منظور شده برای ویژگی‌های حسابرِس، تأثیر عمر مؤسسه حسابرِس بر مدیریت سود فعالیت‌های واقعی ناشی از هزینه‌های تولید غیرعادی با توجه به آماره تی (۲/۴۸۰) و معناداری آن (۰/۰۱۳۵) که کمتر از سطح خطای ۵ درصد است، معنادار و مثبت است. تأثیر استقلال مؤسسه حسابرِس بر مدیریت سود فعالیت‌های واقعی ناشی از هزینه‌های تولید غیرعادی با توجه به آماره تی (-۲/۸۹۱) و معناداری آن (۰/۰۰۴۰) که کمتر از سطح خطای ۵ درصد است، معنادار و منفی است. تأثیر رتبه مؤسسه حسابرِس طبق رتبه‌بندی کیفی جامعه حسابداران رسمی بر مدیریت سود فعالیت‌های واقعی ناشی از هزینه‌های تولید غیرعادی با توجه به آماره تی (۴/۰۵۵) و معناداری آن (۰/۰۰۰۱) که کمتر از سطح خطای ۵ درصد است، معنادار و مثبت است. تأثیر اندازه مؤسسه حسابرِس بر مدیریت سود فعالیت‌های واقعی ناشی از هزینه‌های تولید غیرعادی با توجه به آماره تی (-۲/۳۵۷) و معناداری آن (۰/۰۱۸۸) که کمتر از سطح خطای ۵ درصد است، معنادار و منفی است.

جدول ۴- نتایج آزمون مدل‌های رگرسیونی جهت آزمون فرضیه‌ها

متغیرهای وابسته												متغیرهای توضیحی	
ABDISEXP _{it} مدیریت سود واقعی ناشی از هزینه‌های اختیاری غیرعادی			ABPROD _{it} مدیریت سود واقعی ناشی از هزینه‌های تولید غیرعادی			ABCFO _{it} مدیریت سود واقعی ناشی از جریان نقد عملیاتی غیرعادی			DA _{it} مدیریت سود ناشی از اقلام تعهدی				شرح متغیرهای توضیحی
معنا داری	آماره تی	ضرایب	معنا داری	آماره تی	ضرایب	معنا داری	آماره تی	ضرایب	معنا داری	آماره تی	ضرایب		
0811/0	7482/1	0866/0	0001/0	8769/3	7603/0	0055/0	7899/2	6705/0	2113/0	2518/1	3002/0	عرض از مبدا	C
0001/0	9133/3	0001/0	0135/0	4802/2	0004/0	0234/0	2748/2	0007/0	6593/0	4411/0	00008/0	عمر مؤسسه حسابرِس	AAGE _{it}
0000/0	8126/4	3974/0	3523/0	9311/0	0210/1	0034/0	9457/2	2433/2	6511/0	4526/0	3125/0	توان رقابت مؤسسه حسابرِس	ACOMP _{it}
2170/0	2362/-1	0241/-0	0040/0	8916/-2	3185/-0	3536/0	9285/-0	0971/-0	0272/0	2156/-2	2942/-0	استقلال مؤسسه حسابرِس	AIND _{it}
9714/0	0359/0	000003/0	5171/0	6483/0	0004/0	2264/0	2112/1	0003/0	5066/0	6647/0	0003/0	تعداد شرکای مؤسسه حسابرِس	APART _{it}
8146/0	2346/0	0001/0	0001/0	0557/4	0079/0	9356/0	0809/-0	0002/-0	0037/0	9177/2	0082/0	رتبه مؤسسه حسابرِس در جامعه	ARNKCPA _{it}

متغیرهای وابسته													شرح متغیرهای توضیحی	متغیرهای توضیحی
ABDISEXP _{it} مدیریت سود واقعی ناشی از هزینه‌های اختیاری غیرعادی			ABPROD _{it} مدیریت سود واقعی ناشی از هزینه‌های تولید غیرعادی			ABCFO _{it} مدیریت سود واقعی ناشی از جریان نقد عملیاتی غیرعادی			DA _{it} مدیریت سود ناشی از اقدام تعهدی					
معنا داری	آماره تی	ضرایب	معنا داری	آماره تی	ضرایب	معنا داری	آماره تی	ضرایب	معنا داری	آماره تی	ضرایب			
													حسابداران رسمی	
0225/0	2900/-2	0013/-0	2174/0	2352/-1	0036/-0	5297/0	6289/0	0010/0	0963/0	6666/-1	0052/-0		رتبه مؤسسه حسابرس در بورس و اوراق بهادار	ARNKTSE _{it}
9152/0	1065/0	00005/0	2018/0	2781/-1	0039/-0	4888/0	6927/-0	0030/-0	0219/0	2992/2	0088/0		چرخش مؤسسه حسابرسی	AROT _{it}
0002/0	7171/-3	0059/-0	0188/0	3576/-2	0301/-0	0059/0	7640/-2	0282/-0	0568/0	9092/-1	0178/-0		اندازه مؤسسه حسابرسی	ASIZE _{it}
0398/0	0614/-2	0089/-0	0019/0	1164/3	0252/0	4921/0	6875/0	0086/0	3246/0	9860/0	0103/0		تخصص مؤسسه حسابرسی	ASPEC _{it}
0426/0	0328/-2	0007/-0	0331/0	1370/-2	0032/-0	5281/0	6313/0	0012/0	1354/0	4956/1	0029/0		دوره تصدی مؤسسه حسابرسی	ATEN _{it}
4468/0	7614/0	0019/0	7487/0	3206/0	0022/0	9047/0	1198/-0	0009/-0	0414/0	0455/2	0169/0		رشد فروش شرکت	GROWTH _{it}
3402/0	9548/-0	0027/-0	0048/0	8359/-2	0414/-0	3971/0	8476/0	0498/0	1299/0	5172/-1	0254/-0		جریان نقد عملیاتی شرکت	CFO _{it}
8633/0	1723/0	0002/0	7671/0	2963/0	0027/0	2551/0	1395/1	0052/0	0002/0	7936/3	0203/0		زبان شرکت	LOSS _{it}
0127/0	5014/2	0015/0	7949/0	2601/0	0006/0	1720/0	3679/1	0050/0	9420/0	0728/-0	0003/-0		اندازه شرکت	SIZE _{it}
5990/0	5262/-0	00002/-0	1902/0	3118/-1	0003/-0	9898/0	0127/0	000004/0	0333/0	1342/-2	0005/-0		رشد شرکت	MB _{it}
7197/0	3590/0	0030/0	3594/0	9174/-0	0336/-0	7850/0	2729/-0	0090/-0	2975/0	0430/1	0406/0		بازده دارایی‌های شرکت	ROA _{it}
5607/0	5822/-0	0023/-0	0001/0	8670/3	0733/0	5549/0	5908/-0	0235/-0	0000/0	5099/5	1396/0		نرخ تورم	INF _{it}
0359/0	1038/2	0094/0	1866/0	3227/1	0194/0	4152/0	8156/-0	0239/-0	0006/0	4719/3	0767/0		سن شرکت	FRMAGE _{it}
0118/0	5288/2	0034/0	0019/0	1233/-3	0329/-0	2553/0	1389/-1	0129/-0	0023/0	0699/-3	0289/-0		سهامداران نهادهی	OWNER _{it}
5932/0	5345/0	0022/0	0009/0	3566/-3	0189/-0	3762/0	8858/-0	0128/-0	5341/0	6222/-0	0065/-0		استقلال هیأت مدیره	BRDIND _{it}
0213/0	3104/-2	1113/-0	0021/0	0877/-3	1505/-0	0128/0	4997/-2	1588/-0	0000/0	0418/-8	2793/-0		وقفه اول متغیر	AR(1)

پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی
شماره ۴۴ / زمستان ۱۳۹۸

متغیرهای وابسته															
ABDISEXP _{it}			ABPROD _{it}			ABCFO _{it}			DA _{it}			شرح متغیرهای توضیحی	متغیرهای توضیحی		
مدیریت سود واقعی ناشی از هزینه های اختیاری غیرعادی			مدیریت سود واقعی ناشی از هزینه های تولید غیرعادی			مدیریت سود واقعی ناشی از جریان نقد عملیاتی غیرعادی			مدیریت سود ناشی از اقدام تعهدی						
معنا داری	آماره تی	ضرایب	معنا داری	آماره تی	ضرایب	معنا داری	آماره تی	ضرایب	معنا داری	آماره تی	ضرایب				
												وابسته			
9205/5	آماره فیش		4205/4	آماره فیش		2256/3	آماره فیش		9506/4	آماره فیش		نتایج مدل	مدل		
0000/0	معناداری آماره فیش		0000/0	معناداری آماره فیش		0000/0	معناداری آماره فیش		0000/0	معناداری آماره فیش				معناداری مدل	
4968/0	ضرب تعیین تعدیل شده		4070/0	ضرب تعیین تعدیل شده		3087/0	ضرب تعیین تعدیل شده		4422/0	ضرب تعیین تعدیل شده				توان توضیحی مدل	
1615/2	دوربین- واتسون		2238/2	دوربین- واتسون		0968/2	دوربین- واتسون		3194/2	دوربین- واتسون				استقلال باقیمانده های مدل	

منبع: یافته های پژوهشگر

تأثیر تخصص مؤسسه حسابرسی بر مدیریت سود فعالیت های واقعی ناشی از هزینه های تولید غیرعادی با توجه به آماره تی (۳/۱۱۶) و معناداری آن (۰/۰۰۱۹) که کمتر از سطح خطای ۵ درصد است، معنادار و مثبت است. تأثیر دوره تصدی مؤسسه حسابرسی بر مدیریت سود فعالیت های واقعی ناشی از هزینه های تولید غیرعادی با توجه به آماره تی (۲/۱۳۷-) و معناداری آن (۰/۰۳۳۱) که کمتر از سطح خطای ۵ درصد است، معنادار و منفی است. اما، توان رقابت مؤسسه حسابرسی، تعداد شرکاء مؤسسه حسابرسی، رتبه مؤسسه حسابرسی در بورس و اوراق بهادار و چرخش مؤسسه حسابرسی با توجه به عدم معناداری آماره تی آن ها بر مدیریت سود فعالیت های واقعی ناشی از هزینه های تولید غیرعادی تأثیر معنادار ندارند. سایر نتایج آزمون مدل بیانگر این است که از میان متغیرهای کنترلی، جریان نقد عملیاتی شرکت، سهامداران نهادی و استقلال هیأت مدیره تأثیر معنادار و منفی بر مدیریت سود فعالیت های واقعی ناشی از هزینه های تولید غیرعادی دارند. از سوی دیگر، نرخ تورم تأثیر معنادار و مثبت بر مدیریت سود فعالیت های واقعی ناشی از هزینه های تولید غیرعادی دارد. اما رشد فروش شرکت، زیان شرکت، اندازه شرکت، رشد شرکت، بازده دارایی های شرکت و سن شرکت با توجه به عدم معناداری آماره تی آن ها بر مدیریت سود فعالیت های واقعی ناشی از هزینه های تولید غیرعادی تأثیر معنادار ندارند.

نتایج آزمون فرضیه چهارم نشان دادند از میان مؤلفه‌های منظور شده برای ویژگی‌های حسابرسی، تأثیر عمر مؤسسه حسابرسی بر مدیریت سود فعالیت‌های واقعی ناشی از هزینه‌های اختیاری غیرعادی با توجه به آماره تی (۳/۹۱۳) و معناداری آن (۰/۰۰۰۱) که کمتر از سطح خطای ۵ درصد است، معنادار و مثبت است. تأثیر توان رقابت مؤسسه حسابرسی بر مدیریت سود فعالیت‌های واقعی ناشی از هزینه‌های اختیاری غیرعادی با توجه به آماره تی (۴/۸۱۲) و معناداری آن (۰/۰۰۰۰) که کمتر از سطح خطای ۵ درصد است، معنادار مثبت است. تأثیر رتبه مؤسسه حسابرسی طبق رتبه‌بندی کیفی سازمان بورس و اوراق بهادار بر مدیریت سود فعالیت‌های واقعی ناشی از هزینه‌های اختیاری غیرعادی با توجه به آماره تی (۲/۲۹۰-) و معناداری آن (۰/۰۲۲۵) که کمتر از سطح خطای ۵ درصد است، معنادار و منفی است. تأثیر اندازه مؤسسه حسابرسی بر مدیریت سود فعالیت‌های واقعی ناشی از هزینه‌های اختیاری غیرعادی با توجه به آماره تی (۳/۷۱۷-) و معناداری آن (۰/۰۰۰۲) که کمتر از سطح خطای ۵ درصد است، معنادار و منفی است. تأثیر تخصص مؤسسه حسابرسی بر مدیریت سود فعالیت‌های واقعی ناشی از هزینه‌های اختیاری غیرعادی با توجه به آماره تی (۲/۰۶۱-) و معناداری آن (۰/۰۳۹۸) که کمتر از سطح خطای ۵ درصد است، معنادار و منفی است. تأثیر دوره تصدی مؤسسه حسابرسی بر مدیریت سود فعالیت‌های واقعی ناشی از هزینه‌های اختیاری غیرعادی با توجه به آماره تی (۲/۰۳۲-) و معناداری آن (۰/۰۴۲۶) که کمتر از سطح خطای ۵ درصد است، معنادار و منفی است. اما، استقلال مؤسسه حسابرسی، تعداد شرکاء مؤسسه حسابرسی، رتبه مؤسسه حسابرسی در جامعه حسابداران رسمی و چرخش مؤسسه حسابرسی با توجه به عدم معناداری آماره تی آن‌ها بر مدیریت سود فعالیت‌های واقعی ناشی از هزینه‌های اختیاری غیرعادی تأثیر معنادار ندارند. سایر نتایج آزمون مدل بیانگر این است که از میان متغیرهای کنترلی، اندازه شرکت، سن شرکت و سهامداران نهادی تأثیر معنادار و مثبت بر مدیریت سود فعالیت‌های واقعی ناشی از هزینه‌های اختیاری غیرعادی دارند. در عین حال رشد فروش شرکت، جریان نقد عملیاتی شرکت، زیان شرکت، رشد شرکت، بازده دارایی‌های شرکت، نرخ تورم و استقلال هیأت مدیره با توجه به عدم معنادار آماره تی آن‌ها بر مدیریت سود فعالیت‌های واقعی ناشی از هزینه‌های اختیاری غیرعادی تأثیر معنادار ندارند.

۱۰- بحث و نتیجه گیری

بر اساس روابط آزمون شده بین ویژگی‌های حسابرسی و مدیریت سود تعهدی، یافته‌ها بیانگر این است که استقلال، رتبه مؤسسه حسابرسی در بورس اوراق بهادار و اندازه مؤسسه حسابرسی تأثیر منفی، اما رتبه در جامعه حسابداران رسمی و چرخش مؤسسه حسابرسی تأثیر مثبت بر

مدیریت سود ناشی از اقلام تعهدی دارند؛ سایر ویژگی‌های مؤسسه حسابرسی تأثیری بر مدیریت سود ناشی از اقلام تعهدی ندارند. عدم تأثیر عمر مؤسسه حسابرسی منطبق با پژوهش کویب و جاربوی (۲۰۱۴) است. عدم تأثیر توان رقابت مؤسسه حسابرسی مغایر با پژوهش نیومن و ویلکنز (۲۰۱۲) است. تأثیر منفی استقلال مؤسسه حسابرسی مطابق با پژوهش الزوبی (۲۰۱۸) و مغایر با پژوهش فتاحی‌نافچی و دهکردی (۱۳۹۷) است. تأثیر مثبت رتبه مؤسسه حسابرسی در جامعه حسابداران رسمی مطابق با پژوهش سدید و همکاران (۱۳۹۵) است. تأثیر رتبه مؤسسه حسابرسی در بورس و اوراق بهادار مغایر با پژوهش پیاب‌نما و خلیق خیایوی (۱۳۹۶) است. تأثیر مثبت چرخش مؤسسه حسابرسی مطابق با پژوهش سدید و همکاران (۱۳۹۵) و مغایر با پژوهش میرز و همکاران (۲۰۰۳) است. تأثیر منفی اندازه مؤسسه حسابرسی مطابق با پژوهش الزوبی (۲۰۱۸)، لویز (۲۰۱۸)، حساس‌یگانه و همکاران (۱۳۹۶) و مغایر با پژوهش رگوئرا و همکاران (۲۰۱۹)، فتاحی‌نافچی و دهکردی (۱۳۹۷) و نمازی و همکاران (۱۳۹۰) است. عدم تأثیر تخصص مؤسسه حسابرسی مطابق با پژوهش راجپال و جین (۲۰۱۸)، فتاحی و دهکردی (۱۳۹۷) و مغایر با پژوهش رگوئرا و همکاران (۲۰۱۹) و آقای و ناظمی اردکانی (۱۳۹۱) است. عدم تأثیر دوره تصدی مؤسسه حسابرسی مطابق با پژوهش اینام و همکاران (۲۰۱۲) و ودیعی نوقایی و همکاران (۱۳۹۸) و مغایر با پژوهش رگوئرا و همکاران (۲۰۱۹)، الزوبی (۲۰۱۸)، بندریان و همکاران (۱۳۹۷)، وکیلی-فرد و همکاران (۱۳۹۵) و نمازی و همکاران (۱۳۹۰) است.

بر اساس روابط آزمون شده بین ویژگی‌های حسابرسی و مدیریت سود واقعی، یافته‌ها بیانگر این است که عمر و توان رقابت مؤسسه حسابرسی تأثیر مثبت، اما اندازه مؤسسه حسابرسی تأثیر منفی بر مدیریت سود فعالیت‌های واقعی ناشی از جریان نقد عملیاتی غیرعادی دارند. عمر، رتبه در جامعه حسابداران رسمی و تخصص مؤسسه حسابرسی تأثیر مثبت، اما استقلال، اندازه و دوره تصدی مؤسسه حسابرسی تأثیر منفی بر مدیریت سود فعالیت‌های واقعی ناشی از هزینه‌های تولید غیرعادی دارند. به‌علاوه، عمر و توان رقابت مؤسسه حسابرسی تأثیر مثبت، اما رتبه در بورس، اندازه، تخصص و دوره تصدی مؤسسه حسابرسی تأثیر منفی بر مدیریت سود فعالیت‌های واقعی ناشی از هزینه‌های اختیاری غیرعادی دارند. سایر ویژگی‌های مؤسسه حسابرسی تأثیری بر مدیریت سود ناشی از فعالیت‌های واقعی ناشی از هزینه‌های اختیاری غیرعادی ندارند. تأثیر منفی استقلال مؤسسه حسابرسی مطابق با پژوهش فتاحی‌نافچی و دهکردی (۱۳۹۷) است. تأثیر مثبت رتبه مؤسسه حسابرسی در جامعه حسابداران رسمی مطابق با پژوهش دارابی و اژدری (۱۳۹۷) است. عدم تأثیر چرخش مؤسسه حسابرسی مغایر با پژوهش واچون‌چی و همکاران (۲۰۱۱) و دارابی و اژدری (۱۳۹۷) است. تأثیر منفی اندازه مؤسسه حسابرسی مطابق با پژوهش شاون و همکاران

(۲۰۱۶)، فتاحی نافچی و دهکردی (۱۳۹۷)، و مغایر با پژوهش اینام و همکاران (۲۰۱۲) و پاک‌مرام و بحری‌ثالث (۱۳۹۶) است. تأثیر تخصص مؤسسه حسابرسی مغایر با پژوهش واچون‌چی و همکاران (۲۰۱۱) و فتاحی‌نافچی و دهکردی (۱۳۹۷) است. تأثیر دوره تصدی مؤسسه حسابرسی مطابق با پژوهش فلاح‌نژاد و بشکوه (۱۳۹۷) و مغایر با پژوهش اینام و همکاران (۲۰۱۲) و فتاحی‌نافچی و دهکردی (۱۳۹۷) است.

از آنجا که هدف از بکارگیری حسابرسان مستقل در بحث راهبری شرکتی به طور خاص کاهش مشکلات نمایندگی و جلوگیری از وقوع رفتارهای فرصت‌طلبانه مدیریت جهت اعمال نظر در گزارش سود است، بر این اساس انتظار می‌رود معیارهای حسابرسی هم از جنبه کیفیت حسابرسی و هم از جنبه ویژگی‌های حسابرسان بتوانند در این زمینه تأثیر گذار باشند. شواهد پژوهش به طور کلی حاکی از این است که تنها اندازه مؤسسه حسابرسی با توجه به تأثیر منفی بر انواع مدیریت سود در تمام مدل‌های مورد بررسی توانسته است ایفاگر این نقش باشد؛ به عبارتی مؤسسات حسابرسی بزرگ‌تر توانایی بیشتری در کاهش مدیریت سود تعهدی و مدیریت سود فعالیت واقعی از طریق جریان نقد عملیاتی غیرعادی، هزینه‌های تولید غیرعادی، هزینه‌های اختیاری غیرعادی در شرکت‌های مورد بررسی داشته‌اند. استدلال این است که مؤسسه‌های حسابرسی بزرگ ضمن دارا بودن استقلال بیشتر، با کیفیت بیشتری به حسابرسی می‌پردازند (دی‌آنجلو، ۱۹۸۱) و این‌گونه مؤسسه‌های حسابرسی بزرگ توانایی نظارت و کشف رفتار فرصت‌طلبانه مدیران را دارند (دیویدسون و نئو، ۱۹۹۳؛ بریان و همکاران، ۲۰۱۳). طبق نتایج بدست آمده در این پژوهش، استقلال مؤسسه حسابرسی نیز با توجه به تأثیر منفی بر مدیریت سود تعهدی و مدیریت سود فعالیت واقعی از طریق جریان نقد عملیاتی غیرعادی تا حدی نقش مؤثری در کاهش مدیریت سود داشته است و از این رو می‌توان انتظار داشت افزایش استقلال مؤسسات حسابرسی در چارچوب آیین اخلاق حرفه‌ای حسابرسی موجبات کاهش مشکلات نمایندگی ناشی از اقدامات مدیریت جهت دستکاری سود را فراهم آورد. از آنجا که رتبه ترتیبی بالاتر مؤسسه حسابرسی با کاهش امتیاز کنترل کیفی و کاهش کیفیت حسابرسی همراه است، طبق نتایج پژوهش حاضر، رتبه کیفی مؤسسه حسابرسی توسط جامعه حسابداران رسمی با توجه به تأثیر بر مدیریت سود تعهدی و مدیریت سود فعالیت واقعی از طریق هزینه‌های تولید غیرعادی تا حدی نقش مؤثری در کاهش مدیریت سود داشته است. طبق نتایج پژوهش حاضر، دوره تصدی مؤسسه حسابرسی با توجه به تأثیر منفی بر مدیریت سود فعالیت واقعی از طریق هزینه‌های تولید غیرعادی و هزینه‌های اختیاری غیرعادی، امکان کاهش دستکاری سود از طریق این فعالیت‌ها توسط مدیران را فراهم آورده است. از این رو به نظر می‌رسد با توجه به این استدلال که روابط طولانی مدت حسابرسان و صاحبکار منجر

به شناخت عمیق تر حسابرس از ساختار کنترل‌های داخلی صاحبکار شده و اثربخشی بیشتر فرآیند حسابرسی را در پی دارد، دروه تصدی طولانی تر مؤسسه حسابرسی سبب کاهش مدیریت سود گردیده است. در حقیقت، حسابرسان با دوره تصدی بیشتر قادرند دانش و تجربه بهتری را در مورد مشتریان خود کسب کنند و این تجربه می‌تواند موجب شود کیفیت حسابرسی افزایش یابد (مانری و همکاران، ۲۰۰۸). طبق نتایج بدست آمده در این پژوهش چرخش مؤسسه حسابرسی بر مدیریت سود تعهدی تأثیر مثبت داشته است؛ شاید بتوان این استدلال را پذیرفت که فقدان شناخت قبلی و کافی از صاحبکار در سال اولی که حسابرسی وی را بر عهده می‌گیرد، به واسطه چرخش حسابرس تأثیر منفی بر کیفیت حسابرسی دارد (انجمن حسابرسان آمریکا، ۱۹۹۷؛ کمیسیون بورس و اوراق بهادار، ۲۰۰۰؛ اداره حسابرسی ملی آمریکا، ۲۰۰۳) و این موضوع سبب افزایش احتمال مدیریت سود توسط مدیران شرکت‌ها شده است. طبق نتایج پژوهش حاضر، تخصص مؤسسه حسابرسی نیز تنها بر مدیریت سود فعالیت‌های واقعی از طریق هزینه‌های اختیاری غیرعادی تأثیر منفی داشته است. مؤسسات حسابرسی دارای تجربه خاص در صنعت می‌توانند از طریق بهره‌گیری از دانش تخصصی در صنعت مربوطه و بکارگیری برنامه‌های حسابرسی متناسب با آن صنعت، به کیفیت حسابرسی مناسب دست یابند (چین و چی، ۲۰۰۹) و این موضوع می‌تواند سبب کاهش مدیریت سود شود. با این حال، طبق نتایج مشاهده شده در این پژوهش، تخصص مؤسسه حسابرسی تأثیری بر مدیریت سود تعهدی و مدیریت سود فعالیت واقعی از طریق جریان نقد عملیاتی غیرعادی نداشته است. طبق نتایج پژوهش حاضر، هر چند توان رقابت مؤسسه حسابرسی تأثیری بر مدیریت سود تعهدی و مدیریت سود فعالیت واقعی از طریق هزینه‌های تولید غیرعادی نداشته است، اما بر مدیریت سود فعالیت واقعی از طریق جریان نقد عملیاتی غیرعادی و هزینه‌های اختیاری غیرعادی تأثیر مثبت داشته است. این موضوع منطبق با هشدار دیوان محاسبات آمریکا (۲۰۰۸) درباره تأثیر بالقوه و معکوس تمرکز بازار حسابرسی بر کیفیت حسابرسی است. طبق استدلال بون و همکاران (۲۰۱۲) در بازارهای حسابرسی متمرکز، حسابرسان انگیزه زیادی برای ارتقای کیفیت خدمات خود ندارند؛ این موضوع به احتمال زیاد سبب بیش‌اطمینانی آن‌ها می‌شود و نتیجه آن تضعیف کیفیت حسابرسی و از طرفی افزایش احتمال مدیریت سود است. شواهد پژوهش حاضر همچنین نشان داد تعداد شرکای مؤسسه حسابرسی در هیچ یک از مدل‌ها اثری بر مدیریت سود تعهدی و مدیریت سود فعالیت‌های واقعی نداشته است. به نظر می‌رسد کمیت تعداد شرکای مؤسسه حسابرسی شاید عامل تأثیرگذاری در ارزیابی نقش مؤسسات حسابرسی در جلوگیری از مدیریت سود نباشد و بهتر است در این زمینه به جنبه‌های کیفی شرکاء از جمله سوابق حرفه‌ای، تحصیلی و کاری شرکای مؤسسه حسابرسی توجه شود.

با توجه به اهمیت مکانیزم کنترلی و نقش اعتباردهی حسابرسی در حوزه راهبری شرکتی، پیشنهاد می‌شود حسابرسان با رعایت اصول اخلاق حرفه‌ای، حفظ استقلال، اعمال مراقبت‌های حرفه‌ای، توجه به صلاحیت حرفه‌ای و افزایش دانش و تجربه حرفه‌ای، خدمات حسابرسی را با کیفیت مناسب به انجام رسانند؛ زیرا پیامد حسابرسی توسط حسابرسان با کیفیت و برخوردار از ویژگی‌های مطلوب سبب اطمینان گروه‌های ذی‌نفع نسبت به اطلاعات مالی گزارش شده شرکت‌ها می‌شود و این موضوع می‌تواند تصمیمات مناسبی را برای این گروه‌ها به ارمغان آورد. همچنین به دلیل اهمیت اثربخشی حسابرس مستقل در محدود نمودن مدیریت سود، پیشنهاد می‌شود ارکان تدوین کننده استانداردهای حسابداری و حسابرسی، سازمان حسابرسی و جامعه حسابداران رسمی کنترل‌های کیفی مستمری از مؤسسات حسابرسی داشته باشند و بهبود مراقبت حرفه‌ای و صلاحیت حرفه‌ای این مؤسسات را در فرآیند حسابرسی مورد توجه قرار دهند. همچنین شرکت‌ها را به بکارگیری حسابرسان مستقل کارآمد و اثربخش در انجام امور حسابرسی خود تشویق نمایند. طبق نتایج پژوهش پیشنهاد می‌شود به طور کلی جهت جلوگیری از وقوع مدیریت سود در شرکت‌های مورد بررسی از مؤسسات حسابرسی با عمر کمتر، با استقلال بیشتر، تمرکز رقابت کمتر، رتبه امتیاز کیفی مناسب‌تر در جامعه حسابداران رسمی و با اندازه بزرگ‌تر استفاده شود؛ زیرا بکارگیری چنین مؤسسات حسابرسی با توجه به نتایج پژوهش سبب کاهش برخی از جنبه‌های مدیریت سود شده است. تمرکز بر معیارهای استقلال، کنترل کیفی و اندازه مؤسسات حسابرسی همچنین یادآور اهمیت جنبه‌های کیفیت حسابرسی در نظارت بر مدیریت سود شرکت‌ها است که می‌تواند زمینه‌ساز کاهش مشکلات ناشی از تضاد منافع بین مدیران با مالکان و سایر ذی‌نفعان باشد. این موضوع در برخی مطالعات قبلی نیز تأیید شده است (الزوبی، ۲۰۱۸؛ لویز، ۲۰۱۸؛ فتاحی نافچی و - دهکردی، ۱۳۹۷؛ حساس‌یگانه و همکاران، ۱۳۹۶). با توجه به اهمیت تصمیمات سهامداران، سرمایه‌گذاران و اعتباردهندگان به عنوان استفاده‌کنندگان برون سازمانی در استفاده از اطلاعات مالی شرکت‌ها پیشنهاد می‌شود این گروه‌ها به تأثیر ویژگی‌های حسابرس و همچنین کارایی و اثربخشی این مکانیزم‌ها در نظارت و کنترل مدیریت سود توجه نمایند. در نهایت با توجه به این که در پژوهش حاضر بر نقش کمیته‌های حسابرسی و حسابرسان داخلی به عنوان سایر معیارهای نظارتی درون سازمانی تمرکز نشده است، به پژوهشگران پیشنهاد می‌شود در راستای بررسی جنبه‌های دیگر موضوع در تحقیقات خود مواردی مانند انجام تحقیق تکمیلی با تمرکز بر اثربخشی کارکرد و ویژگی‌های کمیته حسابرسی در کنار ویژگی‌های حسابرس جهت جلوگیری از مدیریت سود و انجام تحقیق تکمیلی با تمرکز بر اثربخشی کنترل‌های داخلی و توجه به ضعف‌های کنترلی در کنار ویژگی‌های حسابرس جهت کاهش مدیریت سود را مورد توجه قرار دهند. همچنین به

دلیل وجود معیارهای مختلف ارزیابی کیفیت گزارشگری مالی و به ویژه نقش تحولات محیط اقتصادی، تجاری و فعالیت شرکتها در صنایع مختلف که در پژوهش حاضر بر آنها تمرکز نشده است، به پژوهشگران پیشنهاد می‌شود با در نظر گرفتن معیارهای مختلف کیفیت اطلاعات مالی مانند هموارسازی، پایداری، قابلیت پیش‌بینی، به موقع بودن، مربوط بودن و محتوای اطلاعاتی سود، پژوهش‌های تکمیلی و منسجم با در نظر گرفتن شرایط مختلف سازمانی، محیط رقابتی و وضعیت اقتصادی انجام دهند.

فهرست منابع

- ۱) آقای، محمدعلی و ناظمی‌اردکانی، مهدی. (۱۳۹۱)، تخصص حسابرسی در صنعت و اقلام تعهدی اختیاری، دانش حسابرسی، ۱۲ (۴۶): ۱۷-۴.
- ۲) اعتمادی، حسین؛ و آذر، عادل و ناظمی‌اردکانی، مهدی. (۱۳۸۹)، بررسی نقش تخصص حسابرسی در صنعت بر مدیریت واقعی سود و عملکرد عملیاتی آتی، دانش حسابداری، ۱ (۱): ۲۸-۹.
- ۳) انصاری، عبدالمهدی؛ دری سده، مصطفی؛ نرگسی، مسعود، (1392) بررسی تاثیر دستکاری فعالیت‌های واقعی بر مدیریت سود تعهدی در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، یازدهمین همایش ملی حسابداری ایران،
- ۴) بندریان، امیرعلی؛ وحیدی الیزایی، ابراهیم؛ و مقصودی، فرامرز. (۱۳۹۷)، تأثیر تعدیل‌کنندگی کیفیت و تداوم حسابرسی بر رابطه بین ساختار مالکیت و مدیریت سود، پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، ۱۰ (۳۷): ۲۱۴-۱۹۵.
- ۵) پاک‌مرام، عسگر و بحری‌ثالث، جمال. (۱۳۹۶)، تأثیر کیفیت حسابرسی بر مدیریت سود واقعی: مطالعه تجربی با شواهدی از عرضه اولیه سهام، دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، ۶ (۲۳): ۱۳۰-۱۱۷.
- ۶) پیاب‌نما، علیرضا و خلیق‌خیاوی، پریسا. (۱۳۹۶)، بررسی ارتباط بین رتبه‌بندی مؤسسات حسابرسی و مدیریت سود در شرکت‌های کوچک و متوسط، سومین کنفرانس بین‌المللی مدیریت، تجارت و توسعه اقتصادی.
- ۷) جان‌نثاری، سیدامیر. (۱۳۹۱)، ویژگی‌های حسابرسی موفق، حسابدار رسمی، ۳۲: ۹۴-۸۹.
- ۸) حساس‌یگانه، یحیی. (1384) فلسفه حسابرسی. چاپ اول. تهران: شرکت انتشارات علمی و فرهنگی.
- ۹) حساس‌یگانه، یحیی؛ صدیقی، روح‌اله و حسن‌زاده، فاطمه. (۱۳۹۶)، رابطه بین کیفیت حسابرسی مستقل و کمیته حسابرسی با مدیریت سود و مدیریت جریان نقدی، دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، ۶ (۲۲): ۲۴-۱۳.
- ۱۰) حمیدیان، محسن؛ بزرگمهریان، شاهرخ؛ و جنت‌مکان، حسین. (۱۳۹۷)، نقش تخصص حسابرسی در صنعت در پیشگیری از اعمال تغییر طبقه‌بندی فرصت‌طلبانه اقلام صورت سود و زیان، پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، ۱۰ (۳۸): ۱۱۳-۹۳.

- (۱) حیدری، مهدی؛ قادری، بهمن و همه‌خانی، سعید. (۱۳۹۶)، بررسی نقش میانجی عدم تقارن اطلاعاتی در تبیین رابطه بین کیفیت حسابرسی و سیاست‌های تأمین مالی، راهبرد مدیریت مالی، ۴ (۱۹): ۹۳-۱۲۶.
- (۱۲) دارابی، رویا و اژدری، فاطمه. (۱۳۹۷)، بررسی رابطه نظام راهبری و ویژگی‌های حسابرسی با مدیریت سود واقعی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس و اوراق بهادار تهران، پژوهش حسابداری، ۸ (۲): ۱-۲۱.
- (۱۳) سدید، مهدی؛ مرفوع، محمد و ولی‌زاده، مهسا. (۱۳۹۵)، واکنش حساب‌برسان نسبت به رفتار مدیریت سود در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس و اوراق بهادار تهران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی.
- (۱۴) شهابی، شاپور و رمضان‌احمدی، محمد. (۱۳۹۶)، بررسی تأثیر چرخش حساب‌برس بر مدیریت سود واقعی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس و اوراق بهادار تهران، دومین کنفرانس سالانه اقتصاد، مدیریت و حسابداری، دانشگاه شهید چمران اهواز.
- (۱۵) علوی‌طبری، سیدحسین. و هاشمیان، سیده‌معصومه. (۱۳۹۰)، تأثیر کیفیت حسابرسی بر تصمیمات تأمین مالی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس و اوراق بهادار تهران، پژوهش حسابداری، ۱ (۱): ۱-۱۷.
- (۱۶) فتاحی‌نافچی، حسن و فاضل‌دهکردی، عاطفه. (۱۳۹۷)، تأثیر کیفیت حسابرسی بر مدیریت سود مبتنی بر اقلام تعهدی و مدیریت سود واقعی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس و اوراق بهادار تهران، چشم‌انداز حسابداری و مدیریت، ۱ (۲): ۶۸-۸۲.
- (۱۷) فرهادی‌اندرابی، سویل؛ سلطان محمدلو، فرید و زارع‌پور، سینا. (۱۳۹۷)، بررسی تأثیر تخصص حساب‌برس در صنعت بر اقلام تعهدی اختیاری با تأکید بر مالکیت نهادی، دومین کنفرانس بین‌المللی تحولات نوین در مدیریت، اقتصاد و حسابداری، تهران، مؤسسه آموزش عالی علامه خویی (ره)، شرکت بین‌المللی کوش.
- (۱۸) فلاح‌نژاد، لیلا و بشکوه، مهدی. (۱۳۹۷)، تأثیر تخصص و دوره تصدی حساب‌برس بر مدیریت سود واقعی و حسابداری، اولین همایش ملی مدیریت، اقتصاد و اقتصاد مقاومتی، دانشگاه پیام نور، خراسان رضوی.
- (۱۹) مجتهدزاده، ویدا و بابایی، زهرا. (۱۳۹۱)، تأثیر کیفیت حسابرسی بر مدیریت سود و هزینه سرمایه سهام، دانش حسابداری مالی، ۲ (۶): ۹-۲۸.

- ۲۰) محمد رضایی، فخرالدین و یحیایی، منیره (۱۳۹۵). تجدید ارائه صورتهای مالی: بررسی اثر رتبه موسسات حسابرسی معتمد سازمان بورس و اوراق بهادار. نشریه دانش حسابداری. ۶۴ (۹): ۱۷۱-۱۸۸.
- ۲۱) ملکیان، اسفندیار، نیکروان فرد، بیتا. (۱۳۹۴). بررسی تأثیر مالکان نهادی و دولتی بر دستمزد حسابرسی مستقل در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. مجله پیشرفت های حسابداری دانشگاه شیراز. ۶۸ (۱): ۱۶۶-۱۳۹.
- ۲۲) نمازی، محمد؛ بایزیدی، انور و جبارزاده، سعید. (۱۳۹۰). بررسی رابطه بین کیفیت حسابرسی و مدیریت سود شرکت های پذیرفته شده در بورس و اوراق بهادار تهران، تحقیقات حسابداری و حسابرسی، ۳(۹): ۲۱-۴.
- ۲۳) ودیعی نوقابی، محمدحسین؛ نوروزی، محمد؛ قدرتی، زوارم عباس و تیمورپور، سهیلا. (۱۳۹۸). بررسی نقش تعدیلگر کیفیت حسابرسی بر ارتباط بین اثربخشی کمیته حسابرسی و مدیریت سود، دانش حسابرسی، ۱۹ (۷۴): ۱۲۶-۱۰۷.
- ۲۴) وکیلی فرد، حمیدرضا؛ طالبنیا، قدرت اله؛ و صباغیان طوسی، امید. (۱۳۹۵). اثر کیفیت حسابرسی بر اقلام تعهدی اختیاری و ارائه گزارش حسابرسی مشروط، پژوهش های حسابداری مالی و حسابرسی، ۸ (۲۹): ۱۲۴-۹۷.
- 25) Alleyne P., Devonish D., (2006), Perceptions of Auditor Independence in Barbados. *Managerial Auditing*, 21(6): 621-635.
- 26) Alzoubi, E.S.S., (2018), Audit quality, debt financing, and earnings management: Evidence from Jordan, *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 30: 69-84.
- 27) Anderson, Alan, W, (2011), The characteristics of a Successful Auditor, Kansas Society of CPA of Education Foundation (KSCPA).
- 28) Anis, A. (2014), Auditors' perceptions of audit firm rotation impact on audit quality in Egypt, *Accounting & Taxation*, 6(1): 105-120.
- 29) Arens, I. R. J., Beasley, M. S., III, & Alvin, A., (2010), *Auditing and assurance services: An integrated approach*, NJ: Prentice-Hall, Upper Saddle River.
- 30) Baker, T. A., Collins, D. L., & Reitenga, A. L. (2009), Incentives and opportunities to manage earnings around option grants, *Contemporary Accounting Research*, 26(3): 649-672.
- 31) Balsam, S., Krishnan, J. and Yang, J.S. (2003), Auditor industry specialization and earnings quality, *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 22(2), 71-97.
- 32) Boone, J. P., Khurana, I. K. & K. K. Raman, (2012), Audit market concentration and auditor tolerance for earnings management, *Contemporary Accounting Research*, 29(4): 1171- 1203.
- 33) Brian, B. Monika, C., & Linda, A.M. (2013), Fair value accounting, auditor specialization, and earnings management: evidence from the banking industry, *Working Papers*, www.ssrn.com

- 34) Bushman, R. M., & Smith, A. J., (2001), Financial Accounting Information and corporate governance, *Journal of Accounting Economics*, 31: 237-333.
- 35) Chen, W. P., Chung, H., Lee, C., and Liao, W. L., (2007), Corporate governance and equity liquidity: analysis of S&P transparency and disclosure rankings, *Corporate Governance: An International Review*, 15, 644-660.
- 36) Chen, K.Y., Lin, K. & Zhou, J. (2005), Audit Quality and Earnings Management for Taiwan IPO Firms", *Managerial Auditing Journal*, 20 (1): 86-104.
- 37) Chi, Wuchun, Ling Lei Lisic, and Mikhail Pevzner, (2011), Is Enhanced Audit Quality Associated with Greater Real Earnings Management?, *Accounting Horizons American Accounting Association*, 25(2): 315-335.
- 38) Chin, C. L., & Chi, H. Y., (2009), Reducing restatements with increased industry expertise, *Contemporary Accounting Research*, 26(3): 729-765.
- 39) Commerford, Benjamin P. and Hermanson, Dana R. and Houston, Richard W. and Peters, Michael F., (2016), Real Earnings Management: A Threat to Auditor Comfort?, Available at <https://ssrn.com>
- 40) Davidson, R. A. and D. Neu, (1993), Association between Audit Firm Size and Audit Quality, *Contemporary Accounting Research*, 9(2): 479-488.
- 41) DeAngelo, L. E., (1981), Auditor Size and Audit Quality, *Journal of Accounting and Economics*, 3(3): 183-199.
- 42) Dechow, P., Sloan, R., & Sweeney, A. (1996). Causes and consequences of earnings manipulation: an analysis of firms subject to enforcement actions by the SEC. *Contemporary Accounting Research*. 13(1): 1-36.
- 43) DeFond, M. L., & Jiambalvo, J., (1994), Debt covenant violation and manipulation of accruals, *Journal of Accounting and Economics*, 17(1), 145-176.
- 44) DeFond, M.L., Wong, T.J., Li, S.H., (2000), The Impact of Improved Auditor Independence on Audit Market Concentration in China, *Journal of Accounting and Economics*, 28, 269-305.
- 45) DeGeorge, F., Patel, J., Zeckhauser, R., (1999), Detecting earning management to exceed thresholds, *Journal of Business*, 72 (1): 1-33.
- 46) Gul, F. A., Jaggi, B. L., & Krishnan, G. V., (2007), Auditor independence: Evidence on the joint effects of auditor tenure and nonaudit fees, *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 26(2): 117-142.
- 47) Gunny, K, (2010), The relation between earnings management using real activities manipulation and future performance: Evidence from meeting earnings benchmark, *Contemporary Accounting Research*, 27 (2): 855-888.
- 48) Hariss, K. (2012), Mandatory Audit Rotation: An International Investigation. Phd Dissertation, C.T. Bauer College of Business, University of Houston
- 49) Healy, P., and Wahlen, J., (1999), A review of the earnings management literature and its implications for standard setting, *Accounting Horizons*, 13: 365-380
- 50) Holland, D. and Ramsay, A., (2003), Do Australian companies manage earnings to meet simple earnings benchmarks?, *Accounting and Finance*, 43(1), 41-62.
- 51) Inaam, Z., Khmoussi, H., and Fatma, Z., (2012), Audit Quality and Earnings Management in the Tunisian Context, *International Journal of Accounting and Financial*, 2(2), 17-33.

- 52) Ismail, Vinola and Witarno, Kiki, (2016), Analysis the Effect of Company's Fundamental Characteristics and Real Earnings Management to Stock Return Moderated by Audit Quality, OIDA International Journal of Sustainable Development, 9(2): 23-44, 2016.
- 53) Johnson, K. O., & Waidi, K. A. (2013), Mandatory audit firm rotation and audit quality in Nigerian deposit money banks, International Journal of Business and Management Invention, 2(9), 63–69.
- 54) Jones, J. (1991), Earnings management during import relief investigations, Journal of Accounting Research, 29(2), 193–228.
- 55) Jones, M. (2011), Creative accounting, fraud, and international accounting scandals, (Edition: November), Wiley.
- 56) Kallapur, S., Sankaraguruswamy, S. & Y. Zang, (2010), Audit Market Concentration and Audit Quality, Working paper, Indian School of Business, National University of Singapore and Singapore Management University.
- 57) Kanagaretnam, K., Lobo, G., and Whalen, D., (2007), Does good corporate governance reduce information asymmetry around quarterly earnings announcements?, Journal of Accounting and Public Policy, 26 (4): 497-522.
- 58) Kouaib, Amel and Jarbouib, Anis, (2014), External audit quality and ownership structure: interaction and impact on earnings management of industrial and commercial Tunisian sectors, Journal of Economics, Finance and Administrative Science, 19 (37), 78–89.
- 59) Levitt, A., (2007), Standards deviation, The Asian Wall Street Journal (March)
- 60) Lin, J. W., & Hwang, M. I., (2010), Audit quality, corporate governance, and earnings management: A meta-analysis, International Journal of Auditing, 14(1), 57–77.
- 61) Lopes, Ana Paula, (2018), Audit Quality and Earnings Management: Evidence from Portugal, Athens Journal of Business & Economics, 4(2): 179-192.
- 62) Lu, Yu and Ma, Diandian, (2016), Audit quality and financial distress: Evidence from China, WSEAS Transactions on Business and Economics, 13: 330-340.
- 63) Manry, David L. Samuel, L. Tiras, Clark. M, Wheatley. (۲۰۰۸). “The Influence of Interim Auditor Reviews on the Association of Returns with Earnings” . The Accounting Review. 68 (1): ۲۵۱-۲۶۴
- 64) Myers, J. N., Myers, L. A., & Omer, T. C., (2003), Exploring the term of the auditor-client relationship and the quality of earnings: A case for mandatory auditor rotation?, The Accounting Review, 78(3): 779–799.
- 65) Newton, N. J., Wang, D. & M. S. Wilkins, (2013), Does a lack of choice lead to lower quality? Evidence from auditor competition and client restatements, Auditing: A Journal of Practice and Theory, 32(3): 31– 67.
- 66) Numan, Wieteke and Willekens, Marleen, (2012), Competitive pressure, audit quality and industry specialization, University of Oklahoma Price College, Working Paper
- 67) Rajpal, Hanish & Jain, Pawan, (2018), Auditor’s Characteristics and Earnings Management in India, Accounting and Finance Research, 7(4): 43-58.

- 68) Reguera-Alvarado, Nuria; Pilar de Fuentes & Joaquina Laffarga, (2019), Do auditors mitigate earnings management during economic crisis?, Spanish Accounting Review, 22 (1): 6-20.
- 69) Roychowdhury, S., (2006), Earnings management through real activities manipulation, Journal of Accounting and Economics, 42(3): 335-370.
- 70) Shawn, Hyuk; Lee, Hyoik; Jung, Jaegyung and Moon, Sanghyuk, (2016), Relation between Real Earnings Management and Audit Quality, The Journal of Applied Business Research, 32(3): 967-980.
- 71) Teoh, S., Welch, I. and Wong, T. (1998), Earnings management and the long run underperformance of seasoned equity offerings, Journal of Financial Economics, 50: 53-100.
- 72) Thomas K Jacob and Huai Zhang. (2002). Value-relevant proP/Erties of amoothed earnings. From www.ssrn.com
- 73) Wuchun, Chi, Ling Lei, Lisic. Mikhail, Pevzner, (2011), Is Enhanced Audit Quality Associated with Greater Real Earnings Management? , Accounting Horizons, 25(2): 83 -108.
- 74) Yu, W, (2008), Accounting-Based Earnings Management and Real Activities Manipulation, Dissertation, Georgia Institute of Technology
- 75) Yuan, R., & Cheng, R., & Ye, R., (2016), Auditor Industry Specialization and Discretionary Accruals: The Role of Client Strategy, The International Journal of Accounting, 51 (2), 217-239.

یادداشت‌ها

- ¹. DeFond & Jiambalvo
- ². Healy & Wahlen
- ³. Baker, Collins & Reitenga
- ⁴. Teoh et al
- ⁵. Levitt
- ⁶. Johnson & Waidi
- ⁷. Anis
- ⁸. Kanagaretnam, Lobo & Whalen
- ⁹. Chen, Chung, Lee & Liao
- ¹⁰. Anderson
- ¹¹. Balsam et al
- ¹². Lin & Hwang
- ¹³. Defond et al
- ¹⁴. Arens, Beasley and Alvin
- ¹⁵. Degeorge et al
- ¹⁶. Jones
- ¹⁷. Roychowdhury
- ¹⁸. Commerford et al
- ¹⁹. Dechow et al
- ²⁰. Alzoubi
- ²¹. Bushman & Smith
- ²². De Angelo
- ²³. Chen, Lin & Zhou
- ²⁴. Brian, Monika & Linda
- ²⁵. Davidson & Neu

26. Chin & Chi
27. Yuan, Cheng & Ye
28. Alleyne & Devonish
29. Hariss
30. Gul et al
31. Manry et al.
32. Boone, Khurana & Raman
33. Government Accountability Office
34. Kallapur, Sankaraguruswamy & Zang
35. Newton et al
36. Reguera-Alvarado, Pilar de Fuentes & Joaquina Laffarga
37. Rajpal & Jain
38. Lopes
39. Shawn et al
40. Ismail and Witarno
41. Inaam et al.
42. Kouaib & Jarboui
43. Numan and Willekens
44. Wuchun Chi et al
45. Chi et al
46. Myers, Myers and Omer
47. Holland & Ramsay
48. Thomas K Jacob & Huai Zhang
49. Yu
50. Gunny
51. Jones
52. Lu & Ma
53. American Accounting Association